

**UNIVERZA V LJUBLJANI  
TEOLOŠKA FAKULTETA**

**Nina Nemec**

**VLOGA NAVEZANOSTI PRI OTROCIH V  
REJNIŠKIH DRUŽINAH**

**DIPLOMSKO SEMINARSKO DELO**

**Ljubljana, 2016**



**UNIVERZA V LJUBLJANI  
TEOLOŠKA FAKULTETA  
UNIVERZITETNI DVOPREDMETNI ŠTUDIJSKI PROGRAM  
TEOLOGIJA**

**Nina Nemeč**

**VLOGA NAVEZANOSTI PRI OTROCIH V  
REJNIŠKIH DRUŽINAH**

**DIPLOMSKO SEMINARSKO DELO**

**Mentorica: doc. dr. Barbara Simonič**

**Ljubljana, 2016**

## **ZAHVALA**

Zahvaljujem se svoji mentorici doc. dr. Barbari Simonič pri dajanju nasvetov in strokovno pomoč pri nastajanju diplomskega seminarskega dela.

Posebna zahvala gre tudi moji družini, ki so me spodbujali, verjeli vame in mi omogočili študij.

## **SEZNAM KRATIC**

CSD – Center za socialno delo

IPS – Individualna projektna skupina

ZIRD – Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti

PTSM – Potravmatska stresna motnja

SRS – Socialistična republika Slovenija

Mt – Matejev evangelij

# KAZALO

ZAHVALA.....	II
SEZNAM KRATIC.....	III
UVOD .....	1
1. DRUŽINA.....	3
1.1 Opredelitev družine .....	3
1.2 Vzgoja in učenje v družini.....	5
1.3 Odnosi in čustva v družini .....	9
1.4 Komunikacija v družini .....	13
1.5 Travma v otroštvu.....	14
1.6 Rejniška družina .....	15
2. TEORIJA NAVEZANOSTI .....	17
2.1 Definicija navezanosti .....	17
2.2 Faze razvoja navezanosti .....	19
2.3 Razvoj navezanosti v letih odraščanja.....	20
2.4 Materin in očetov vpliv na razvoj navezanosti .....	22
2.5 Medgeneracijsko prenašanje vrste navezanosti .....	24
2.6 Pomen navezanosti v rejniških družinah .....	24
3. REJNIŠTVO .....	27
3.1 Definicija rejništva .....	27
3.2 Zgodovina rejništva v Sloveniji.....	28
3.3 Rejniška družina .....	29
3.4 Kdo lahko izvaja rejniško dejavnost? .....	30
3.5 Namestitev otroka v rejniško družino.....	33
3.6 Socialno delo v rejništvu .....	35
4. NAVEZANOST IN BOG .....	38
4.1 Krščanski Bog in teorija navezanosti .....	38
4.2 Verska vzgoja .....	39
SKLEP.....	42
POVZETEK .....	44
DIE ZUSAMMENFASSUNG .....	45

REFERENCE.....47

## UVOD

»Človek se ves čas usklajuje s svojim socialnim okoljem. Če je to zanj tako pomembno, kot je družina, v to usmerja še več svojih prizadevanj, in ta v njem zapustijo tudi trajno sled. Dogajanje v njegovem notranjem svetu se ves čas dopolnjuje z zunanjim. Ob tem pa razvija svoje značilnosti in oblikuje svojo podobo.« (Tomori 1994, 10). V družini posameznik oblikuje svojo osebnost. Vsak otrok je odvisen od svojih skrbnikov in med njimi mora vladati interakcija. Če v družini vladajo toplina, ljubezen in dobri odnosi, se posameznik počuti varnega in njegov razvoj poteka normalno. Če pa v družini vlada nasilje, zanemarjanje otrok in trpinčenje, pa pogosto CSD otroke odvzamejo in jih namesti v rejniške družine, da ne bi bili več deležni travmatskih izkušenj, saj je njihov psihosocialni razvoj ogrožen.

Navezanost je dinamika sistema, znotraj katerega se razvijejo odnosi. Ta sistem predstavlja tudi mejo znotraj katerega se razvija posameznikova identiteta. Otrok se z ostalimi člani sistema hitro poveže in z njimi izoblikuje svoj način komunikacije. Navezanost je oblikovanje osebne oblike jaza, ki nastane znotraj primarnih odnosov otrok - mati - oče. Gre za dožemanje skozi oči otroka, kako vidi svet in sebe. Na tak način se to dožemanje samo utrdi (Kompan Erzar 2003, 61).

Ko se ljudje srečajo s težavami, se pogosto obrnejo na religijo, kjer se prav tako aktivira sistem navezanosti, odnos z Bogom pa je mogoče razumeti kot odnos z osebo navezanosti. Na religijo se ponavadi obrnejo takrat, ko se znajdejo v brezizhodni situaciji. To se zgodi ob izgubah bližnjih ali bolezni, ko situacije več ni mogoče spremeniti. Številni stresne situacije lahko vplivajo na posameznika na več ravneh kot je izguba smisla, intimnosti z drugimi, osebni kontroli, fizično zdravje in izguba varnosti. Religija nudi zatočišče za obvladovanje teh ravni. V primeru, ko to ni več mogoče, pa sledi transformacija. (Simonič et al. 2007, 263).

V diplomskem seminarskem delu je cilj predstaviti vlogo in pomen rejništva v luči teorije navezanosti, opisati navezanost pri rejniških otrocih in kakšen je vpliv rejništva



na čustveno stanje otrok. Prav tako želimo predstaviti navezanost med človekom in Bogom in morebitno vlogo te navezanosti v primeru rejniških družin (Bog kot nadomestna oseba navezanosti).

Ta tema je bila izbrana z namenom predstaviti razlike med oblikami navezanosti znotraj teorije navezanosti, obenem pa to aplicirati na področje otrok v rejništvu. Varna navezanost nas spremlja skozi vse življenje, pri otrocih, ki so dani v rejništvo, pa se mora ponovno vzpostaviti nova navezanost, ki poskuša preoblikovati velikokrat prej vzpostavljeno patološko navezanost na biološke starše, kar je zanje zelo naporno. Kot se lahko otrok naveže na določeno osebo, tako se lahko vzpostavi tudi navezanost med človekom in Bogom.

# 1. DRUŽINA

## 1.1 Opredelitev družine

Družina ni samo skupina posameznikov, ampak sistem, ki povezuje izvorni družini zakoncev z njunim odnosom in odnosi, ki jih kot starša imata do otrok. McGoldrick (1995) pravi, da posameznikov razvoj vedno poteka znotraj ciklusa razvoja družine, ki je primarni kontekst človeškega razvoja. Posameznikova psihična struktura temelji na družinskih odnosih, ob katerih je odraščal in se izoblikoval. Pomembnosti moči družinskega sistema se posamezniki ne zavedajo. Skrita moč družine je tista, ki vpliva na oblikovanje posameznika in družine na najgloblji notranjepsihični in medosebni ravni. Pomemben je odziv družine na okolje. McGoldrickova pravi, da več ko vemo o svoji družini, več lahko izvemo o sebi in večjo svobodo imamo, da izberemo način življenja. Najhujše in najbolj boleče izkušnje iz družine, kot so alkoholizem, spolna zloraba, samomor, postanejo del identitete. Razumevanje, kaj je vodilo tako vedenje, lahko pomaga razumeti temne strani naše osebnosti in nam omogoči, da lahko kasneje spet najdemo zaupanje v ljudi, ki nas obkrožajo.

Družina je naravna skupnost, ki povezuje in dokazuje, da smo ljudje ustvarjeni, da imamo odnose in se na tak način izognemo samotnemu življenju. V družini posameznik spozna življenjske vrednote, kot so ljubezen, varnost, delitev dobrin in harmonijo odnosov. Na podlagi življenjskih vrednot se člani družine vedno bolj zблиžujejo. Zbližujejo pa se tudi tako, da si medsebojno pomagajo pri skupnem delu v družini. V družini si člani družine medsebojno izmenjujejo svoje vsakdanje izkušnje in delijo nasvete. Družina je vitalni ego, ki posameznika sprejme vase in ga vključi v življenje, ki temelji na sodelovanju članov družine (Žerovnik 1996, 26).

Bergant (1981) pravi, da je družina skupnost, kjer se rodijo otroci in živita skupaj dve generaciji. Da lahko govorimo o družinski skupnosti, je pogoj, da sta ti dve generaciji krvno in življenjsko povezani. Nezakonsko mater z otrokom priznava kot družino, družine brez otroka pa ne prizna kot družine.

Vsak posameznik pripisuje družini različno pomembnost. Znotraj družine se razvija osebnost in avtonomnost posameznika. Znotraj družine bi se naj otrok počutil sprejetega, varnega in dobil občutek, da ji lahko zaupa. Da bi se otrok lahko tako počutil, je bistvenega pomena, da so znotraj družine razviti dobri odnosi. Psihološka naloga družine je, da vzdržuje ravnotežje med navezanostjo in samostojnostjo otroka. Če so v družini prisotni slabi odnosi, to ponavadi vodi v prestopništvo in zmanjševanje navezanosti na starše (Gomez in Kobolt 2012, 327– 328).

Satir (1995, 17) pravi, da je družina mesto, kjer posameznik najde ljubezen, varnost, razumevanje in podporo tudi v situacijah, ko gre vse drugo narobe. V družini bi si naj napolnili baterije, da lahko funkcioniramo v zunanjem svetu. Vendar pa družina ni mesto, kamor bi se lahko vedno zatekli pred zunanjim svetom, saj ima tudi sama negativne strani.

Zdrava družina ima naslednje značilnosti:

- temeljna pozitivna, prijateljska navezanost;
- člani družine zmorejo stopnjo čustvene neodvisnosti, ki jim omogoči tako intimnost (povezanost) kakor ločenost (samosvojost) in ki olajša prehajanje med njima;
- starša sta v močni in enakopravni koaliciji, pripravljena odločiti sama, če je treba, vendar se prej vedno temeljito posvetujeta z otroki;
- komunikacije so zelo svobodne in odkrite, otrok ve, da ni nesprejemljivih ali prepovedanih čustev, kar ustvarja občutek svobode veselja in dobre volje;
- sposobnost članov, da svet zaznajo zelo jasno, ki temelji na tem, da smejo sprejeti svoja čustva in jih zato ni treba projicirati na druge ljudi;
- člani družine zmorejo spremembe, ki bi nas ostale spodnesle, ker imajo izredno čustveno oporo, ki temelji na transcendentnem vrednostnem sistemu (Čačinovič Vogrinčič 2006, 48).

Tomori (1994, 18) pravi: »Družina je skupnost oseb na različnih stopnjah razvoja, skupnost, ki skrbi za otroke. Člani družine so povezani na različne načine in so med seboj odvisni. Te povezave in odvisnosti ne izhajajo le iz osnovnih potreb za preživetje,

temveč se ves čas sproti razvijajo in dopolnjujejo v čustvenem doživljanju, spoznavnih izkušnjah, oblikovanju socialne podobe in osebne rasti slehernega od družinskih članov.«

Za namene pričujočega dela je pomembno razlikovati med matično in rejniško družino. Ni dovolj, da otrok razlikuje med tema dvema družinama, ampak je pomembno razlikovanje vseh udeleženi v rejništvu. Z razmejitvijo dobimo vmesni prostor, prostor za strokovno intervencijo. V tem prostoru se lahko družinama priključi socialna služba. Prisotne razlike med družinama je potrebno raziskati, ne pa na njih pozabiti in jih prikrivati. Če otroku omogočimo razlikovanje teh razlik med družinama, mu s tem delamo korist, saj zna ločevati in živeti z obema. Potrebe po razlikovanju obeh družin je koristno, saj s tem otrok razume funkcije vlog, ki jih ima posamezna družina (Čačinovič Vogrinčič 1991, 20–21).

## **1.2 Vzgoja in učenje v družini**

Družina je kot vzgojna celica. Je najmanjša življenjska skupnost in najmanjša družbena celica. Predstavlja izhodišče življenjske vrednostne usmerjenosti. Vsakdo izhaja iz družinske skupnosti. Znotraj nje se rojeva nova generacija.

Družinsko bivanje je mesto, kjer se odvija razvoj posameznika v naravni obliki. Tukaj se predajajo rodbinske danosti, rodbinski življenjski modeli ali stili, ohranja individualnost in človekova enkratnost (Žerovnik 1996, 13).

Ko se odrasla oseba spoprijema z vlogo starševstva, pogosto obuja spomine iz svojega otroštva in način vzgoje, ki jo je bila deležna. Nekaterim staršem je vzgojna sposobnost naravno dana in to je eden izmed najsijajnejših darov narave, nekateri pa pripisujejo velik pomen izobrazbi staršev. V družinski in institucionalni vzgoji je govora o pedagoškem optimizmu in pedagoškem pesimizmu. Pesimistični pogled zagovarja nespremenljivost dednih danosti, optimistični pogled pa poudarja velika pričakovanja v vzgojnem delovanju. Vmesni pogled na vzgojo je teorija konvergentnosti

(približevanja). Ta pogled je bliže pedagoškemu optimizmu in poudarja danosti, dispozicije in okolje. V družini je najpogosteje uporabljen pedagoški realizem, ki zagovarja tezo, da dednost in družbeno okolje in lastna aktivnost postavljajo vzgoji v konkretnih primerih drugačne meje. Najboljša nagrada za otroka so ljubeznivi in premišljeni starši, ki se z njim ukvarjajo. Odnos med očetom in materjo ima odločilen vpliv pri starševski vzgoji. Zanimariti pa ne gre tudi družbenega okolja, ki se razvija po dejavni vlogi ljudi. Za vzgojo in učenje je zraven staršev še pomembno sodelovanje otrok. Otrok sprejema zavestne in podzavestne vplive od družine in sorodnikov, nato pa tudi od družbe. Družinska vzgoja je najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na posameznikovo osebnost. Drugi dejavnik, ki vpliva na osebnost, so ustanove. Te ustanove so vrtci, šole, cerkev, športna in kulturna društva. Tretji dejavnik pa so sredstva obveščanja; tisk, radio in televizija (Žerovnik 1996, 15–17).

Interakcija med staršem in otrokom vpliva na otrokov razvoj. V priročniku *Blizu doma* je predstavljeno, kako se preteklost ponavlja v sedanosti. Izkušnje, ki so pridobljene v zgodnjem otroštvu in odnos z navezovalnimi osebami, se vtisnejo v spomin in imajo vpliv na vedenje v odraslosti na naslednje načine:

- Internalizacija in rekapitulacija: »Vedem se tako, kot da je drugi še zmeraj prisoten. Kot da še zmeraj govori meni, jaz pa ga poslušam in se po njem ravnam.« Gre za ponotranjenje starih sporočil, iz tega pa sledi vedenje, kot da so to naše želje. Gre za posledico discipline in samodiscipline. Otrok, ki ima silo h gumbom na televiziji, bo takoj, ko bo slišal mamin ne, umaknil roko.
- Identifikacija in imitacija: »Vedem se tako, kot da sem drugi.« Nagnjenje odraslih je, da ravnajo tako, kot so v preteklosti drugi delali z njimi. Otrok posnema vzorce vedenja. Identifikacija (rad bi bil prav tak kot ti) je včasih vzporeden proces z imitacijo. Pogosto pa posameznik ne želi identificirati vzorcev vedenja staršev, a ga v odraslosti vseeno uporablja.
- Introjekcija in oblikovanje kognitivnih shem: »Sebe obravnavam tako, kakor me obravnavajo drugi.« Iz obravnave drugih razvijemo sklep o sebi (koncept sebe) in se glede na te sklepe (kognitivne sheme) obravnavamo. Če

starši otroka zanemarjajo ali z njim neprimerno ravnajo, otrok razvije sklep, da je ničvreden in tako v prihodnosti ravna sam s seboj.

- Individualizacija: »Sam raziskujem svet in sam se iz tega učim.« Otrok z lastnim eksperimentiranjem pridobiva izkušnje in se na podlagi njih uči. Je oblika učenja, ki spodbuja otroka k samostojnosti, saj lahko razvije svojo neodvisno pozicijo vedenja (Bouwkamp in Bouwkamp 2014, 39).

Pri otrocih staršev, ki imajo osebnostne motnje zaznamovane s sovražnostjo, je možnost za razvoj duševnih težav največja (Bouwkamp in Bouwkamp 2014, 146).

Avtorja priročnika *Blizu doma* R. Bouwkamp in S. Bouwkamp (2014, 44–134) ločujeta med naslednjimi interakcijami otrok in staršev:

- popustljiv starš – impulziven, jezen otrok,
- razumevajoč starš – odprt, igriv otrok,
- ljubeč starš – srečen, kompetenten otrok,
- zaščitniški starš – lojalen otrok,
- pretirano zaskrbljen starš – negotov otrok,
- avtoritativen starš – prilagojen otrok,
- kaznujoč starš – užaljen otrok,
- nasilen starš – zastrašen otrok,
- zanemarjajoč starš – izgubljen otrok,
- nedosleden starš – težaven otrok,
- nezanesljiv starš – nestabilen otrok,
- neodrasel starš – postaršen otrok.

Naloga družine je, da otroke vzgaja in tako vpliva na oblikovanje otrokove osebnosti. V vzgoji se družine med seboj razlikujejo glede na vzgojne stile:

- Avtoritarna vzgoja: je vzgoja v družini, kjer prevladujejo avtoritarni odnosi. Člani družine morajo očeta ali mater brezpogojno ubogati. V takšni

družini prevladujejo zahteve in povelja, naročila in opomini. V tej vzgoji ni prostora za ugovore. Družinski vodja ne upošteva predlogov drugih družinskih članov, ampak ukazuje in vodi sam. Vodja je samovoljen in zahteva podrejenost družinskih članov. V takšni obliki vzgoje je vodji (materi ali očetu) blizu patriarhalni (gospostvo mož) in avtoritarni princip (oblastven, samovoljen).

– Racionalna avtoritativna vzgoja je vzgoja, katero usmerja močna osebnost. Značilnost te oblike vzgoje je, da vodja družine slovi po ugledu. Ta izhaja iz fizične, psihične in intelektualne moči. V tej obliki vzgoje so dovoljena nasprotovanja drugih članov družine, vendar morajo vodjo družine ubogati zaradi ugleda in načina vzgajanja. Racionalna avtoriteta staršev je avtoriteta, kjer prevladuje verodostojnost in dostojanstvenost, spoštovanje, duševna moč in poštenost. Avtoriteta zagovarja razumno uvidevnost, vodilo ji predstavljajo vrednote in načela.

– Demokratična družinska vzgoja je vzgoja, kjer prevladujejo demokratični odnosi. V tej obliki vzgoje družinski vodja družinske člane samo usmerja, ne pride pa njegova funkcija do izrazitega izraza. V družini, kjer so prisotni majhni otroci, demokratični odnosi niso mogoči, vendar starši vseeno otroke pripravljajo nanje, saj so odgovorni za varnost otrok. Starši poskrbijo za otrokov telesni, duševni, osebni in nraščeni razvoj. Pri tej obliki vzgoje je najpomembnejši pogovor, obojestranska odprtost in odkritost. Vzgoja v takšni družini je razumna in v njej vlada ljubezen. Avtoriteta staršev otroku predstavlja disciplino in zaupanje.

– Anarhična in permisivna vzgoja je vzgoja, kjer lahko vsak družinski član dela kar hoče. Lahko bi ji rekli tudi vse dopuščojoča vzgoja. Obstaja možnost, da lahko otrok postane družinski voditelj. Na takšno družino vpliva urejenost in razpuščenost družinskih članov. Permisivna vzgoja je imela velik vpliv na razvoj filiarhata (otročka vladavina, sinovski princip), kjer je otrok v središču (Žerovnik 1996, 49–51).

Otroci se med seboj razlikujejo po hitrosti učenja od staršev. Nekateri se naučijo že iz ene same izkušnje in dejanja ne ponavljajo, medtem, ko drugih otrok ne izuči veliko slabih izkušenj. Učenje je odvisno od izkušenj, ki se izraža v izogibanju pred nevarnostjo (Kos-Mikuš 1979, 17).

### **1.3 Odnosi in čustva v družini**

Čustvena dinamika, ki se je ne zavedamo, se imenuje afekt. Je dinamika, ki najbolj vpliva na sistem in odnose. To dinamiko opisuje Siegel (1999), ko opisuje vitalne afekte. Vitalne afekte opisuje kot način neverbalnega izražanja, kjer pride do točno določenih vzbujenj možganskih krogotokov, ki regulirajo tip aktivnosti, napetosti telesa in stopnjo budnosti. Gre za na primer ton glasu, izraz obraza in stanje telesa. Afekt deluje na dveh ravneh:

- Direktno telesno raven je raven, ki se je ne zavedamo in prihaja do izraza nenadoma preko neverbalnih znakov in vedenja ali pa prihaja do izraza kot motnja zavestnega čustvovanja in mišljenja.
  
- Občutje je raven zavestnega emocionalnega stanja, ki se izraža tako, da se posameznik prijetno ali neprijetno počuti. Zunanji izraz afekta Siegel imenuje primarne emocije, ki predstavljajo v povezavi z razvojem mesto stika med otrokom in staršem. Pomembno je, da starši lastno možgansko stanje prilagodijo otrokovemu. To se izraža tako, da starši prepoznajo, v kakšnem stanju je otrok. Odzivanje odraslih možganov in telesa na signale afekta, je bistveno za otrokov razvoj empatije v odraslosti in mehanizem socialnega razvoja, ki regulira emocije oz. afekt.

Emocije so najkompleksnejši vidik človeškega delovanja in središče medosebnih procesov. Regulacija emocij oziroma afekta vpliva na razvoj jaza. Za regulacijo emocij sta značilni dve stvari. Najprej je pomembno, da se afekta zavedamo in nato da razumemo njegov pomen. V človeških možganih je mehanizem, ki ovrednoti pomembnost posameznih dražljajev. Možganski mehanizmi določijo, ali bo dražljaj



sprejet kot ojačan ali zavržen. Možganski mehanizmi so naprej povezani z mehanizmi socialne mreže; spominom in navezanostjo. Proces vrednotenja dražljajev se izvršuje na ravni dražljaja, ravni vrednotenja in ravni zavedanja. Dražljaj dobi svoj pomen na ravni vrednotenja. Opisane primarne emocije ali afekt lahko poimenujemo kot dražljaje, ki so dobri ali slabi in ali bodo v posamezniku vzbudili pozornost. To je temeljni proces razvoja v možganih (Kompan Erzar 2006, 107).

Za razvoj možganov je pomembna interakcija z emocionalnim okoljem. Za razvoj možganov je pomembno socialno okolje, saj rast možganov poteka le v kritičnih obdobjih. Njihov razvoj poteka v stopnjah in posledično postajajo hierarhično urejeni. Genetski sistem, ki ima vpliv na razvoj možganov, se sproži v postnatalnem okolju, ki ga le to tudi določa. Socialno okolje se spreminja skozi otroštvo, kar vpliva na reorganizacijo možganskih struktur. To je značilnost razvoja emocionalnih in čustvenih funkcij. Začetek razvoja možganov poteka v desnohemisfernih mehanizmih, ki so osnova navezanosti. Navezanost je sposobnost ohranjanja stika z odraslo osebo. Navezanost se prične razvijati že takoj ob rojstvu, regulacija emocij pa se razvije med prvim in drugim letom starosti. To je čas, ko se v možganih znatno poveča število povezav med nevroni, saj se v tem času razvije kar 90 % vseh povezav. Razvoj sposobnosti za vzpostavljanje odnosov se razvije v času prvih treh let. V tem obdobju se utrdi relacijska matrika, ki skozi odnose oblikuje posameznikov jaz (Kompan Erzar 2003, 119–121).

Mati je tista, ki ima sposobnosti oblikovati otrokovo čustveno stanje. Te sposobnosti so zibanje, hranjenje, božanje, menjavanje plenice, pomirja z glasom in drugimi telesnimi interakcijami (Cvetek 2009, 67).

Starševstvo je čustveno nezamenljiva vloga. Mati in oče ne moreta nadomestiti drug drugega. Močno navezanost na očeta imajo otroci že pri devetih mesecih. Med materjo in očetom obstajajo razlike v interakciji z otrokom. Očetje skrbijo za socializacijo otroka, medtem ko matere skrbijo in učijo, v primerjavi z očetom so bolj usmerjene k cilju. Matere skrbijo za higieno, hrano otroka, očetje pa za igro. Zato otrok očeta povezuje z novimi izzivi in izkušnjami (Kompan Erzar 2003, 44–45).

Utemeljitelj relacijskega družinskega modela je Christian Gostečnik, ki razlaga ta model tako, da posameznik nepredelano duševno vsebino prenaša na druge. Posameznik od drugih pričakuje, da bi mu pomagali razrešiti to obremenjujočo vsebino. Zato je vedno v iskanju oseb, ki bi mu le to omogočile. Problem nastopi, če oseba, ki se ji posameznik zaupa, ne more prenesti teh občutkov in se odzove v obliki nasilja, distanciranja in drugih neprimernih načinov. To ne privede do rešitve in v medsebojnem odnosu posameznikov pušča konflikte, poniževanje in kritike. Prisotni so afekti jeze, gnusa, sramu in strahu. Ti afekti so za posameznika ogrožajoči, saj se jih lahko znebi le tako, da jih prenese na druge (Cvetek 2009, 120).

»Relacijski« otrok zahteva od staršev, da mu omogočijo določene pogoje za razvoj. Če jim ne omogočijo teh pogojev, se sproži napetost. To privede do prekinitve razvoja in sprožanja agresivnih odzivov. Moderni ali relacijski otrok je otrok, ki se lahko ujame z interpersonalnim okoljem in je nevsiljiv glede odnosov z drugimi osebami (Gostečnik 2002, 116–117).

Otroci so ogledalo odnosov, ki so prisotni med starši. Značilnost simptomatičnih otrok je izraz nepredelanih in konfliktnih vsebin, ki jih starši med seboj ne morejo razrešiti. Starši se pogosto preveč posvečajo otrokom in na tak način potlačijo svoje medosebne konflikte. Ponavadi pa otroke krivijo za svoje konflikte in zaradi tega se otroci pričnejo moteče vesti, saj prevzamejo starševske konflikte na sebe (Cvetek 2009, 121).

Kompan Erzar (2003, 117–118) definira naslednje vrste oblik družin, ki so pogojene s čustveno povezanostjo:

- Pretirano zaščitniška družina je družina, ki otrokom nudi zaupanje in navezanost ter jim omogoči varno okolje. V takšnih družinah vlogo odvisnega otroka prevzame mati, medtem ko oče prevzame odraslo vlogo. Negativna stran zaščitniške družine je, da najšibkejšim družinskim članom dodeljuje zahtevnejše naloge, namesto da bi posvetila pozornost funkcionalnosti in samostojnemu delovanju vseh članov.
- Popolna družina daje posamezniku vztrajnost, doslednost ter navodila za življenje. V njej vlada toplina, ki je temelj za samospoštovanje in vzdrževanje

globokih prijateljskih odnosov. V popolni družini so družinski člani prikrajšani za izražanje negativnih čustev in tako ne morejo doživeti izkušnje, na kakšen način se razreši konflikt. Družina pripisuje velik pomen samo tistim dosežkom posameznih članov, ki jih ceni. Tako identiteta družine prevlada nad posameznikovo identiteto. Odraščanje v teh družinah je zaznamovano s prekinitvami stikov, potlačitvijo negativnih afektov in izbiro partnerja, ki je pogojena z merili družine ali pa v ničemer ne ustreza.

– Kaotična družina ne nudi posamezniku nobene prednosti, vendar pa so osebe, ki so živele v takšni družini, zaznamovane z lastnostmi fleksibilnosti, vzdržljivosti ter organizacijsko in socialne spretnosti. Posameznikove družine so zaznamovane s sovražnostjo, surovostjo in nihanjem med toplino in zavračanjem. Posameznik v takšni družini utрпи hude posledice, ni deležen nasvetov za svoje nadaljnje neodvisno življenje. V teh družinah je prisotna čustvena zloraba, ki onemogoča razvoj varne navezanosti. Posameznikom, ki se uspejo osamosvojiti, lahko s pomočjo zdravih odnosov uspe vzpostaviti bolj varno navezanost.

Postavlja se vprašanje, kaj je tako pomembnega med interakcijo med materjo in otrokom, ki vpliva na razvoj možganov. V knjigi *Skrita moč družine* je napisano, da ko imajo otroci občutek močnega čustva, ki jim grozi s tem, da jih bo popolnoma preplavil, eksternalizirajo svojo vznemirjenost (pomeni, da nemudoma reagirajo z vedenjem, ki vznemiri starše). Starši sprejmejo projicirane občutke in stanje odnosa med selfom in objektom (prepoznajo se kot odgovorni za to, da z otrokom nekaj storijo, kot odgovorne za to, da spremenijo njegovo stanje). To stanje sprejmejo, ga preoblikujejo, poimenujejo (vznemirjeni zaradi otrokovega vznemirjenja poiščejo ustrezno razlago otrokovega stanja, preverijo, kaj bi otrok lahko sporočal, dokler ne ugotovijo pravega vzroka) in vrnejo transformirana čustva v obliki holdinga, varnosti, smiselnega komentarja ali preko druge smiselno ustrezne komunikacije. Otroku lahko zdaj sprejme metabolizirano čustvo in selfobjektno stanje kot svoje (izkusi, da njegovo vznemirjenje ni neobvladljivo, saj ni povzročilo prekinitve uglašene stika s starši, temveč je preko starševskega ravnanja postalo sprejemljivo in dobilo je drug izraz, izraz, ki je bolj specifičen od nediferenciranega vznemirjenja). Skupaj s preoblikovanimi emocijami

otrok sprejme in ponotranji tudi vzdušje, torej proces containenta in ponotranji tudi način rokovanja s svojimi emocijami za naslednjič (Kompan Erzar 2003, 123).

## **1.4 Komunikacija v družini**

Vsaka družina ima svoj način medsebojnega sporazumevanja. Nekatere družine se lahko pogovarjajo o pomembnih tematikah, druge se takšnim temam raje izognejo. Ko poteka prenos nekaterih sporočil v družini z molkom, ga vsi člani družine dobro razumejo. Posamezne družine si med seboj povedo vse, druge ne. Obstajajo družine, ki si znajo prisluhniti, medtem ko se v drugih ne slišijo. Sporočila v nekaterih družinah so jasna, razumljiva in neposredna, medtem ko so sporočila v drugih družinah posredna, delna in prikrita. Komunikacija sestavlja jaz in je del socialnega vedenja. Poleg govora se izražamo z mimiko, tonom glasu, kretnjo, gibanjem. Vloga staršev je, da z besednim in nebesednim izražanjem seznanijo otroka s pravili komuniciranja. Družina predstavlja otroku prvi kraj, kjer prične s pridobivanjem izkušenj, z učenjem ter znotraj nje se seznanijo z najmočnejšimi čustvi. Vedenje in komuniciranje staršev znotraj družine predstavlja kasnejšo otrokovo komuniciranje in mesto v družbi (Tomori 1994, 56–57).

Vzorcev komuniciranja se naučimo, saj na svet pridemo brez izkušenj, kako naj reagiramo na okolico. Dojenčki te izkušnje pridobijo s skrbniki, ki skrbijo zanje od rojstva. Ljudje pridobimo največ izkušenj komuniciranja v prvih letih življenja. Znani so štiri komunikacijski vzorci, ki se uporabljajo med ljudmi pred strahom odklonitve:

- pomirjanje uporabljamo, da ne razjezimo drugega;
- obtoževanje uporabljamo, da nas drugi priznajo za močnega;
- računanje, ki uporabljamo kot zastraševanje, kot da ni škodljivo;
- odmikanje, kadar ignoriramo grožnjo.

Komunikacija je način sporazumevanja, ki jo poznamo že od pojava človeka na Zemlji. Je dejavnik, ki vpliva na vrsto odnosov med ljudmi, o razvoju in delovanju našega življenja, na oblikovanje zasebnosti in ustvarjalnosti (Satir 1995, 46–72).

## 1.5 Travma v otroštvu

Travma je dogodek, ki zaznamuje posameznika. Na travmo se posameznik odzove s stresom, ki lahko traja dlje časa. Med travmatične dogodke otrok se uvrščajo naravne katastrofe, smrt skrbnika, nesreče, nasilje v družini, vojna, spolna zloraba in mučenje, priča umoru, odkritje trupla. Med travmatične dogodke uvrščamo tudi napad divje živali, življenjsko ogrožajoča bolezen ter daljša odsotnost otroka od skrbnikov (Kompan Erzar, Rožič in Simonič 2011, 104).

Travma je del življenja ljudi po vsem svetu. Stres, ki ga otrok doživi zaradi travmatskega dogodka, vpliva na njegov čustveni, vedenjski, kognitivni, socialni in telesni razvoj. Travma v otroštvu je podlaga tudi za razvoj različnih duševnih motenj in razvoj potravmatske stresne motnje (kratica PTSM). Dogodki iz otroštva, ki v posamezniku vzbujajo občutke sramu in presegajo razumnost, ogrožijo otrokovo varnost v svetu in zato so ponavadi potlačeni. Potlačeni spomini iz otroštva se v odraslosti izražajo z intrapsihičnimi in interpersonalnimi znaki. Ta proces se imenuje disociacija (Cvetek 2009, 37–38).

Znaki, ki se pojavijo po doživetju travmatskega dogodka, so obujanja dogodka v spominih, nenadni prebliski, nočne more in izogibanje vsega, kar spominja na travmatični dogodek. Spominjanje na dogodek pri teh posameznikih je malokrat nezanesljivo, zaznamovano je s čustveno otopelostjo in izogibanjem negativnim afektom. Če vsi ti znaki trajajo dlje kot en mesec in sta prisotna strah in omejena funkcionalnost, je govora o potravmatski stresni motnji. Deli se na akutno, ki traja 3 mesece, kronično, ki traja več kot tri mesece in z odloženim izbruhom, ki se zgodi šest mesecev po dogodku (Erzar 2007, 90).

Travma ima velik vpliv na otroka. Za zlorabljene otroke se je zelo težko vključiti v igro, kjer se izmenjujejo vloge. Otrok, ki je doživel travmo, na dražljaj iz aktualnega okolja tako reagira in podoživi travmatski dogodek. Otroci v primerjavi z odraslimi v opisovanju travmatskega dogodka opisujejo žive podobe in zvoke. Odrasli pa opisujejo travmatski dogodek kot ponavljajoče vizualne podobe. Največja ranljivost je prisotna pri otrocih, ki so bili priča pri poškodbah posameznikov ali klicih na pomoč. S

travmatskimi sanjami otrok podoživi travmatski dogodek. Otroške sanje pogosto vplivajo na otrokov strah na ponovitev travmatskega dogodka in ogrožitvijo življenja. Ta strah, ki je prisoten, pogosto vpliva na otroka tako, da od staršev želi, da spijo z njim. Značilnosti travmatiziranih otrok so izguba volje do igre in stvari, ki jih je pred travmo oboževal, oddaljitev od staršev in prijateljev ter izogibanje doživljanju čustev (Oravec 1999, 82–85).

Posledice otroških travm, ki ostanejo pri otroku na vedenjskem, čustvenem, kognitivnem in socialnem področju, vplivajo k razvoju duševnih motenj. Med tovrstne duševne motnje, povezane s travmo, se uvrščajo motnje hranjenja, depresija, samomorilno vedenje, anksioznost in anksiozne motnje, kot so panična motnja, PTSM, alkoholizem, nasilno vedenje, motnje čustvovanja in težave v odnosih (Cvetek 2009, 46–47).

## **1.6 Rejniška družina**

Rejniški družini se reče »družina« zgoj zaradi tega, ker v njej živijo rejenci in rejniki, ki se poskušajo po najboljših močeh tako obnašati. Rejniki gojijo osebni odnos do otrok kot starši. Zavedati se morajo, da niso starši, saj jim nihče starševstva ni dal. Pravno med njimi ni družinskih vezi. »Družina« rečemo zato, ker se s tem poudarijo prizadevanja in odnosi med posameznimi člani – stil življenja (Berglez 2005, 45).

2. člen ZIRD pravi, da je rejniška družina družina, v kateri se izvaja rejniška dejavnost. Sestavljajo jo rejnik in vse osebe, ki živijo z rejnikom (Uradni list RS št. 109/2012).

Rejniška družina ima vlogo soustvarjalcev pri opori otroku, ki ga vzamejo v vzgojo in varstvo. Kot sodelavci centrov za socialno delo morajo biti rejniki strokovno podkovani, da lahko otroku nudijo dobre izkušnje, da ga sprejmejo, socialno krepijo in mu dajo izkušnjo spoštovanja, skrbi in zanimanja. Kljub temu, da so rejniki izobraženi, včasih pride do situacij, v katerih ne znajo pomagati, zato zaprosijo pomoč. Rejniška družina je tudi sodelavka z matično družino (Čaćinovič Vogrinčič 2006, 110).

Rejniška in matična družina se glede funkcioniranja razlikujeta. Matična družina otroku narekuje, da naj bo svoboden in da mu ni treba upoštevati družbenih pravil, ampak je važno le, da bo zadovoljen. Rejniška družina uči otrok reda in discipliniranja ter upoštevanja pravil, čeprav jih to včasih privede do nezadovoljstva. Matična družina torej otroka uči, da je važno, da se dobro počutiš, medtem ko rejniška družina uči ravno obratno. Zagovarja delo in trud, saj le tako pride do dosežkov, čeprav bo včasih za to potrebno tudi trpeti. Otroku je med tema dvema družinama velikokrat v dilemi, saj vsaka zagovarja svoje in mora obema prisluhniti (Mali 1998, 6).

Vstop otroka v rejniško družino predstavlja otroku novo okolje. Najpomembneje je, da matična in rejniška družina med seboj sodelujeta. Rejniški družini sodelovanje predstavlja nekaj najtežjega, saj morajo sodelovati z družino, ki je otroku povzročila gorje (npr. spolna zloraba, fizično ali psihično uničenje, ...). Rejniki so postavljeni pred težko preizkušnjo, saj morajo skleniti partnerstvo z matično družino in jo upoštevati pri vzgoji otroka. Ob tem se lahko začnejo pojavljati negativna čustva rejnikov, kot so zavračanje, odpor. Izraz teh čustev najbolj občutijo rejenci, zato pričnejo krivite svoje starše in sebe ter se pričnejo smiliti sami sebi (Mali 1998, 8).

## **2. TEORIJA NAVEZANOSTI**

### **2.1 Definicija navezanosti**

Teorija navezanosti temelji na delih J. Bowlbyja in M. Salter Ainsworth. Bowlby je bil prepričan, da so otrokove izkušnje v družini vzrok za emocionalne motnje. Prepričan je bil, da otrokom najbolj pomagamo s tem, da pomagamo tudi njihovim staršem. Vojni čas, ki je povzročil ločitev nekaterih otrok od mater, je bil pobuda za raziskovanje (Cugmas 2001, 52).

Odnosi med ljudmi so pogoj za zdrav razvoj, navezanost pa je v središču. Navezanost je socialna, biološka in psihološka povezanost med skrbnikom in otrokom. Po Bowlbyju (1969, 1973, 1980) je navezanost prilagoditev, ki pojasnjuje kako otrok naveže stik na starša oziroma skrbnika in njegov odziv na prekinitev stika.

Otrokov občutek varnosti in zaščite je pomemben za njegov čustveni in socialni razvoj. Za razvoj tega občutka je pomembna kvaliteta odnosov med otrokom in starši ali skrbniki. Raziskave kažejo, da imajo zgodnji odnosi odločujoč vpliv na otroka in da je varna navezanost na starše pomembna za otrokov zdrav čustveni razvoj. Kadar se otrok počuti ogroženega, prestrašenega ali pod stresom, otrok v prvem letu starosti poišče fizično bližino primarnih skrbnikov oziroma staršev, saj mu nudijo čustveno oporo. Bližina s skrbnikom daje otroku varno izhodišče za njegovo raziskovanje. Otroci potrebujejo ob sebi osebo, na katero se lahko navežejo in se ob njej počutijo varne in zaščitene. Navezovalno vedenje pride najbolj do izraza takrat, ko je otrok bolan ali ogrožen. V takih situacijah otrok opozori nase tako, da poišče bližino svojih skrbnikov. Otrok se ponavadi usede v naročje ali se drži skrbnikov, če le ti niso v bližini, otrok nase opozori z klicanjem, jokom in kričanjem. Navezanost se ne kaže samo v otrokovem vedenju, ampak tudi v odzivu skrbnikov ali staršev, torej v vzajemnem komuniciranju (Erzar in Kompan Erzar 2011, 13–15).



Siegel (1999) pravi: »Navezanost (ang. attachment) je vrojen sistem v možganih, ki se razvija tako, da vpliva in organizira sistem motivacije, emocij in spomina glede na starše oziroma skrbnike. Sistem navezanost motivira otroka, da poišče bližino staršev (in drugih primarnih skrbnikov) ter z njimi vzpostavi komunikacijo. Na najbolj temeljni evolucijski ravni ta vedenjski sistem poveča otrokove zmožnosti za preživetje. Na ravni zavesti (mind) sistem navezanosti vzpostavi medosebne relacije, ki dozorevajočim možganom pomagajo uporabiti zrele možgane staršev za organizacijo lastnih procesov. Emocionalne transakcije varne navezanosti vključujejo emocionalno senzitivnen odziv staršev na otroške signale, ki ojačajo pozitivna emocionalna stanja otroka in modulirajo negativna stanja«.

M. Ainsworth je izdelala postopek merjenja otrokove navezanosti na mater in ga poimenovala tuja situacija. Poteka v sobi polni igrač, v kateri se otrok igra. Postopek poteka tako, da otroka kratkotrajno ločimo od matere in nato spet snidemo z materjo ter s tujo osebo. Najpomembnejša je reakcija otroka ob ponovnem snidenju z materjo, katera pokaže kvaliteto navezanosti. Na podlagi reakcij otroka M. Ainsworth razlikuje med štirimi tipi navezanosti. Otroke je razdelila na varno in ne-varno navezane (Erzar in Kompan Erzar 2011, 16).

a) Varna navezanost

55–65 % otrok kaže v svojem vedenju vzorec varne navezanosti. Otroci v tej skupini svobodno raziskujejo svoje okolje v prisotnosti skrbnika, občasno preverjajo njihovo prisotnost in v primeru odsotnosti skrbnika otroci omejijo svoje raziskovanje. V takšnih situacijah prihaja do izražanja različnih stopenj strahu, stresa in zaskrbljenosti, ki zbledijo in izginejo, ko se skrbnik pojavi. Na prihod matere oziroma skrbnika reagirajo pozitivno in poiščejo stik z njim, ko so v stiski. V odraslosti se take osebe brez težav zblížajo z drugimi (Erzar in Kompan Erzar 2011, 18).

b) Ambivalentna navezanost

Okrog 10–15 % otrok je ambivalentno navezanih. Mati teh otrok se pogosto ne odziva na otrokove signale, zato ti otroci izražajo potrebe po navezanosti na pretiran način. Trudijo se pritegniti pozornost svojih staršev, zato je njihova igra pogosto raztresena, hiperaktivna in pogosto prekinjena, saj otrok vso svojo pozornost usmerja na svojo

mater. Kadar se mati oddalji otrok doživi panični stres, medtem ko ob ponovnem prihodu zavrača stik z njo in takega otroka je zelo težko pomiriti (Erzar in Kompan Erzar 2011, 19).

c) Izogibajoča navezanost

Okrog 20–25 % otrok kaže znake izogibajočega vedenja. Otroci enako reagirajo na skrbnikovo prisotnost kakor tudi odsotnost. Za te otroke je značilno, da starše ignorirajo in se izmikajo stikom. Matere ne vključujejo v igro in ignorirajo njeno navzočnost. Njihova igra je toga. V otrokovi interakciji z materjo ni znakov intimnosti. Kljub navidezному nezanimanju teh otrok doživljajo v odsotnosti skrbnikov vznemirjenje kot drugi otroci, saj zadržujejo stisko zase in jo skrivajo (Cugmas 1998, 19).

d) Dezorganizirana ali dezorientirana navezanost

Gre za 5 % ne-varno navezanih otrok, pri katerih vzorec vedenja ne ustreza nobeni od naštetih kategorij, ki jih je izpostavila Ainsworthova. Njena sodelavka in študentka Mary Main je uvrstila dezorganizirane otroke v posebno kategorijo, vendar enakovredno ostalim. Ti otroci nenehno spreminjajo svoj način vedenja. Kadar so otroci v stiski in so v bližini skrbniki, se le ti vedejo dezorientirano, kar kaže njihovo zmedo in strah. Če iščejo zavetje pri skrbnikih se jim približajo s sklonjeno glavo. Njihova igra je stereotipna (Erzar in Kompan Erzar 2011, 20).

## **2.2 Faze razvoja navezanosti**

Po J. Bowlbyju razlikujemo 4 faze navezanosti, ki se razvijajo do 3. leta starosti. Trajanje posamezne faze je odvisno od empatičnosti in senzitivnosti oseb na katere se navezuje.

*1) Orientacija in signali z omejenim razločevanjem prisotnih oseb*

V tej fazi otrok razlikuje med osebami na podlagi sluha in vonja, ta faza traja od otrokovega rojstva pa do 8–12 tedna.

### **2) *Orientacija in signali v smeri ene (ali več) določene osebe***

V tej fazi otrok loči med materjo, očetom in drugimi osebami. Intenzivno se odziva proti materi po 12 tednu na podlagi zvočnih dražljajev. Materin glas je za otroka najpomembnejši. Za otroke, ki živijo s starši, ta faza traja do 6. meseca.

### **3) *Vzdrževanje bližine osebe s pomočjo pomembne motorike in drugih signalov***

Otrok materin prihod uporablja kot zatočišče za svoje raziskovanje, medtem ko njenemu odhodu sledi z očmi. V tej fazi otrok postane bolj oprezen do tujcev. Navezanost na mamo je očitna. Začetek te faze je med 6.–12. mesecem starosti in traja do 3. leta.

### **4) *Oblikovanje partnerskih odnosov z možnostjo usmerjanja vedenja glede na namen in cilj***

V tej fazi otrok dojema mamo kot osebo, ki ima svoja čustva in motive. Središče te faze predstavlja razvoj odnosov, partnerstva in sodelovanja. Prične se s 3. letom starosti. (Bowlby 1982, 267–269).

## **2.3 Razvoj navezanosti v letih odraščanja**

Leta 1974 so strokovnjaki na Inštitutu za razvoj otroka na Univerzi v Minnesoti opravili raziskavo z 267 materami, ki je trajala 20 let (The Minnesota Longitudinal Study of Parents and Children 1974). Prva stopnja je bila, da so otroke stare eno leto izpostavili tuji situaciji. Ponovno so skupino otrok ocenili, ko so bili stari štiri ali pet let. Rezultati raziskave so bili sledeči: otroci, ki so bili nekdanj varno navezani, so dosegli višje rezultate glede samopodobe, pozitivnega odzivanja na vrstnike, samostojnosti in socialnih spretnosti kot otroci, ki so bili ob starosti enega leta ne-varno navezani. Otroci, ki so bili ob prvem letu starosti varno navezani, so pri šestih letih bili iznajdljivejši, vztrajnejši, odzivnejši ter bolj sočutni. Varna navezanost je pri teh otrocih delovala kot neka zaščita pred stresom in spodbuda po razvoju dodatnih spretnosti. Izogibajoče navezani otroci se v šolskem obdobju med vrstniki počutijo ogrožene in se jih izogibajo. Če se počutijo negotove, je njihov razvoj ogrožen. Če se negotovosti

pridružijo še zunanji viri stresa, se izolirajo od okolice, so sovražno nastrojeni ali pa pričnejo z laganjem, goljufanjem in krajo. Takšni otroci se spravljajo nad vrstnike in vrstniki jih zavračajo, ker jih spravljajo v nelagodne situacije. Otroci, ki so bili pri enem letu ambivalentno navezani, so v predšolskem obdobju nesamostojni in nezaupljivi. Takšne otroke prestraši že majhna ovira in dajejo občutek, da so obupali nad vsako malenkostjo v katerih, bi moral priti do izraza njihov pogum in iznajdljivost. V nepoznanih okoliščinah so nemočni, v znanih okoliščinah pa reagirajo ježno in obrambno. Dezorganizirani otroci se vedejo tudi v odraslosti neobvladljivo in nemirno. Ob starosti šestih letih se pri teh otrocih pojavi vzorec vedenja, v katerem je opaziti, da otrok nadzoruje vso okolico okrog sebe in domače. Otroci do staršev izražajo sovraštvo. Starši se jih bojijo in jim popuščajo. Ti otroci so do staršev izredno zaščitniški in pozorni in prevzamejo nase vlogo starša, saj se obnašajo do staršev, kot bi se oni morali do njih (Erzar in Kompan Erzar 2011, 23–24).

Otroci, ki so v otroštvu varno navezani, jim ta vzorec sledi tudi v mladostništvu in odraslosti. Takšni mladostniki poznajo dobro stran svojih staršev in so samostojni v odnosih ter dobro prenašajo slabe izkušnje. Znajo odpuščati in do svojih ter drugih nepopolnih ljudi so prizanesljivi. Svojo otroštvo in mladost opisujejo čustveno in smiselno (Erzar in Kompan Erzar 2011, 24).

Otroška ambivalentna navezanost se v mladosti in v odrasli dobi razvije v stil tesnobne ali preokupirane navezanosti. Te osebe pripovedujejo o otroštvu z opisom veliko podrobnostih, zaradi tega je težko razbrati celotno sliko nad dogodki. Tesnobno navezani posamezniki se težko sprijaznijo s svojimi in z nepopolnostmi drugih. Včasih dajejo občutek pretiranega posvečanja otroštvu, ko so skušali ugajati svojim staršem. Izogibajoča navezanost se razvije v izogibajoč odklonilen stil navezanosti. Otroci s to obliko navezanosti so zelo redkobesedni o svojih izkušnjah navezanosti in dajejo občutek samozadostnosti. Otroška dezorganizirana navezanost ustreza v mladostniški in odrasli dobi stilu nerazrešene navezanosti. Za ta stil je značilno, da žalovanje za izgubo ali travmo ni prisotno. Značilnost tega stila je, da oseba ob smrti ali travmi bližnjih oseb podoživlja zmedo v svojih čustvih. Počutijo se nemočne, vedno jih spremlja misel, da je usoda, da so bili zapuščeni ali zlorabljeni (Erzar in Kompan Erzar 2011, 24–25).

## 2.4 Materin in očetov vpliv na razvoj navezanosti

Znana sta dva načina zveze med kakovostjo materine skrbi za otroka in kakovostjo otrokove navezanosti na mater. Pri prvem načinu je ugotavljanje kakovosti navezanosti na osnovi tuje situacije pri normalnih in otrocih, ki so zlorabljeni, maltretirani in zanemarjeni. Pri drugem načinu pa gre za ugotavljanje materine občutljivosti do otroka v prvih mesecih njegovega življenja in iskanje povezave med obnašanjem matere in kakovostjo otrokove navezanosti, ki je bilo ugotovljeno v tuji situaciji, ko je bil otrok star med eno in dveh let. Matere otrok, ki so bili v kategoriji varnosti, bolj osredotočene na otrokove signale in so jih razumele. Imele so hiter odziv na otroka, izkazovale so veliko dostopnost in toplino. Značilnost takšnih mater je senzitivnost (Cugmas 1998, 44).

Otroci, ki so uvrščeni v kategorijo izogibanje, imajo občutek, da jih matere zavračajo, saj se le te izogibajo telesnim stikom. Drugi vzrok otrokovega izogibanja matere pa je njena pretirana vsiljivost. Aristotel je omenjal zlato sredino, ki pomeni, da moramo najti ravnotežje med zaposlenostjo in interakcijo. Značilnosti mater ambivalentno navezanih otrok je, da so otroke pogosto puščale same, ko pa so bile z otrokom, z njim niso vzpostavljale interakcije. V stiku z otrokom so bile le takrat, ko se temu stiku niso mogle izogniti. To je bilo ponavadi, ko so morale poskrbeti za otrokove osnovne potrebe. Značilnost mater teh otrok je, da včasih poskrbijo za otroka, včasih pa ne. Takšne matere so glede na vrsto navezanosti najmanj v interakciji s svojim otrokom in najmanj pogosto odgovorijo na otrokove signale. V primerih, ko pride do materinega odgovora, je le ta neustrezen. Značilnosti mater dezorganiziranih otrok sta zmedenost in dajanje groženj. Med to kategorijo se uvrščajo maltretirani otroci (Cugmas 1998, 46–49).

Strokovnjaki so uporabili postopek merjenja materinega vpogleda, ki je bil sestavljen iz dveh faz. V prvi fazi so raziskovalci posneli obnašanje matere v različnih situacijah na video kasete, ki so si ga kasneje v intervjuju tudi same pogledale. Druga faza pa poteka tako, da mati pogleda video posnetek, nato sledi intervju, kjer je govora o materini zaznavi otrokovih in materinih misli in čustev. Pozitiven vpogled kaže materino razumevanje. Enostranskost, ne vključenost in mešanica obeh sta pokazatelj materinega

nerazumevanja. Pozitivni vpogled matere je videti različne izkušnje v očeh otroka in razumevanje otrokovega obnašanja. Enostranskost je lastnost mater, ki so z otrokom zelo čustveno povezane. Od otroka pričakujejo, da izpolnijo vsa njena pričakovanja. Če otrok ne izpolni materinih pričakovanj, se le ta ne odziva na otroka ali je njen odziv neustrezen glede na otrokove potrebe. V izpolnjevanju njenih pričakovanj pa je njen odziv ustrezen. Konsistentnost na otroka vpliva kot zmedenost in je značilna za razvoj ambivalentne navezanosti. Nevključenost je značilna za matere, ki dajejo kratke in omejene odgovore in so usmerjena na otrokovo obnašanje. V kategoriji mešano so prisotne značilnosti več reprezentacij. Ob gledanju video posnetka se ob določenih trenutkih izražajo z enim tipom reprezentacije, drugič z drugim tipom reprezentacije (Cugmas 2003, 26).

Povezanost med otrokovo navezanostjo na starše je možno pojasniti na veliko načinov. Eden izmed teh je delovni model, ki opisuje otrokov razvoj do matere. Drugi model je da starši eden drugemu služijo. Tretji model je, da temperament otroka vpliva na otrokovo navezanost. Van IJzendoorn in M.S. De Wolff sta prišla v intervjuju navezanosti za odrasle (Adult Attachment Interview) do zaključka, da je povezava med reprezentacijo navezanosti izražanja pri materi in pri očetu. Če je pri starših prisotna podobna predstava o navezanosti, se bodo tudi do otrok obnašali podobno, kar vpliva na otrokove vzorce navezanosti na starše. Četrty način je občutljivost osebe, ki skrbi za otroka. Očetje, ki izražajo več občutljivosti, topline in dejavnosti pri enem letu otrokove starosti, so v interakciji z otrokom (Cugmas 2003, 33).

Van IJzendoorn in M.S. De Wolff sta prišla na podlagi metaanalize do zaključka, da je povezava med očetovo občutljivostjo in otrokovo navezanostjo srednje pomembna. Na podlagi intervjuja navezanosti za odrasle avtorja zaključujeta, da je očetov vpliv na razvoj otrokove navezanosti pomemben, vendar manj kot od matere. Peti model je vpliv otrokovega vzorca navezanosti na določeno osebo na otrokov socialnoemocionalni razvoj. Nekateri otroci so bolj navezani na mater, spet drugi na očeta, nekateri otroci pa so na oba starša enako navezani. Do različnih navezanosti prihaja zaradi različnih povezav med starši in otroki. Materina vloga se izraža pri skrbi za nego otroka, skrbi za čustveno področje in vzgoji. Oče je ponavadi tisti, ki se z otrokom igra in raziskuje zunanji svet (Cugmas 2003, 33–34).

## **2.5 Medgeneracijsko prenašanje vrste navezanosti**

Na vrsto navezanosti imajo pomemben vpliv starši. Odrasli posamezniki v funkciji starševstva pogosto posnemajo stil starševstva, ki so ga sami občutili v otroštvu. Tako prihaja tudi do prenosa vrste navezanosti iz roda v rod. Odziv čustveno stabilnih in fleksibilnih staršev do svojih otrok je ljubeč. Odziv tesnobnih staršev na otroško stisko je nekonsistenten, samozadostni starši pa se na stisko otrok odzovejo tako, da stisko ignorirajo in zavračajo. Bowlby je zagovarjal prepričanje, da je navezanost povezana z odnosi, ki jih je bil posameznik deležen v biološki družini, odnosi med vrstniki in intimnimi odnosi v odraslosti ter z odnosi do lastnih otrok. Odnosi vplivajo na posameznikov čustveni svet in s tem vplivajo neposredno na prenos le teh naslednji generaciji. Teorija navezanosti pravi, da je kvaliteto teh odnosov gledati s strani soočanja posameznika s stresom. Znanstveniki so prišli do sklepa, da vrsta navezanosti staršev določa vrsto navezanosti otrok. Pri pregledu raziskav so ugotovili, da je 77 % varno navezanih odraslih imelo varno navezane otroke, 57 % izogibajoče navezani starši so imeli izogibajoče navezane otroke, 21 % tesnobno navezanih staršev je imelo rezistentno navezane otroke in 52 % staršev, ki so bili nerazrešeno navezani so imeli dezorganizirano navezane otroke (Erzar in Kompan Erzar 2011, 27).

Navezanost, ki je razvita pri posamezniku, je lastnost odnosa s staršem. Pojavljajo se primeri, da so otroci z materjo varno navezani, z očetom pa nevarno ali obratno. Obstaja skupina odraslih imenovana osebe z zaslužen varnostjo navezanosti, ki opisuje odrasle s težkim otroštvom. Le ti so našli smisel življenja. Otroci, ki so na takšne odrasle navezani, se na njih varno navežejo. Bistvo je izkušnja, ki lahko spremeni v prihodnosti duševni razvoj posameznika (Cvetek 2009, 108-109).

## **2.6 Pomen navezanosti v rejniških družinah**

Rejniške družine imajo vlogo nadomestne družine. Rejniške družine omogočajo zdrav razvoj otrokom, ki živijo v ogroženem okolju ali tistim, ki nimajo staršev. Nudijo jim, da pridobijo pozitivno življenjsko izkušnjo pomembno za nadaljnje življenje. Nekateri

izmed teh otrok se zaradi pridobitve te izkušnje vrnejo k matični družini (Erzar, Rožič in Simonič 2011, 106).

Otrokov stil navezanosti je zaznamovan z izkušnjami in občutki varnosti ob materi oziroma skrbniku. Vzpostavljen odnos med otrokom in skrbnikom je zelo pomemben. Oblika vedenja, ki jo ima otrok ali skrbnik, ni merilo otrokove navezanosti. Otrok se uči od najzgodnejših faz razvoja od svojih staršev, ki mu predstavljajo vzornika. Na podlagi tega lahko v času okoli enega leta otrokove starosti razberemo kakšen odnos je imel starš do njega. Starši varno navezanih otrok ravnavo predvidljivo in v skladu z otrokovo stisko. Otroci, ki so varno navezani, raziskujejo neposredno okolje in imajo občutek, da jim starši stojijo ob strani in se nanje lahko zanesejo. Pri ne-varno navezanih otrocih se v vedenju kažejo znaki negotovosti, pretirana samostojnost ter zavračanja tolažbe in stikov. Večina otrok se varno naveže na svoje skrbnike, vendar se boleči spomini pri otrocih celijo zelo počasi. Če otrok živi v nevarnem okolju, je njegovo raziskovanje odnosov in sveta ter pridobivanje novih izkušenj ustavljeno, kar ga vodi v podoživljanje starih izkušenj. Otrokova oblika navezanosti se razvije v prvem letu življenja. Tekom odraščanja se bo znašel v različnih situacijah, v katerih bo lahko pridobil določeno mero varnosti in zaupanja, s čimer bo poglobljal občutek varnosti (Erzar in Kompan Erzar 2011, 20–22).

Rejniki lahko rejniškimi otrokom pomagajo tako, da jim omogočijo zdrave odnose. Otroci, ki so ne-varno navezani, vidijo starše kot ogrožajoče. S pravilnim pristopom skrbnikov do otrok lahko le-ti omogočijo, da se otrok na njih varno naveže in spremeni svoj način razmišljanja. Rejniki skušajo nuditi rejniškimi otrokom veliko mero ljubezni in biti z njimi v stiku, hkrati pa jim dajati občutek varnosti in zaupanja. Z odzivom rejnikov na otrokove razvojne potrebe se spodbuja razvoj pridobljene varne navezanosti. Če je rejnik dobro seznanjen s preteklimi vzorci navezanosti, bo pomanjkljivosti, ki otroku niso bile dane, zlahka nadomestil. Pri rejniških otrocih naletimo na izbruhe jeze in izogibanje stika. Rejnik lahko otroka spodbuja, da spregovori o svojih občutkih in tako skuša obvladovati izbruhe jeze. Tem otrokom je pomembno, da se omogoči spoznavanje pozitivnih čustev, kot so ljubezen, zadovoljstvo, ponos. Rejnikom avtorja svetujeta, da na otroke z izogibajočim stilom navezanosti reagirajo tako, da jih imajo vedno v bližini in jim nudijo oporo. Pri



ambivalento navezanih otrocih je pomembno, da jim rejniki postavijo meje, jih spodbujajo k samostojnosti in zvestobi svojega prepričanja. Dezorganizirani otroci so tisti, ki so doživeli hude izgube in zlorabe, zato težko vstopajo v odnose. Rejnikom se svetuje, da za te otroke poiščejo dodatno strokovno pomoč in tako vzpostavijo varen odnos, saj je značilnost teh otrok napadalnost. Otroci se z namestitvijo v rejniško družino počutijo zapuščene in izgubljene, saj pogrešajo interakcijo z družino in skupnostjo. Pomembno je, da rejniške družine omogočajo stike z matično družino in nudijo otroku najboljše (Kompan Erzar, Rožič in Simonič 2011, 107-108).

## 3. REJNIŠTVO

### 3.1 Definicija rejništva

Rejništvo je socialno varstvena dejavnost Republike Slovenije in je izven družinska vzgojno varstvena storitev. Izvajalci rejniške dejavnosti so rejniki na svojem domu. Ta ukrep doleti starše, ki ne znajo, ne morejo ali nočejo ustrezno skrbeti za svoje otroke. Staršev ne doleti nikakršen drug ukrep. Otrok ohrani stike s svojo biološko družino. Naloga CSD je, da v času rejništva skuša odpraviti vzroke, ki so pripeljali do ukrepa rejništva (Berglez et al. 2008, 15–16).

Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah (1989) v svoji preambuli izpostavlja, da otrok ne bo ločen od svojih staršev, razen v primeru, ko pristojne oblasti ugotovijo, da je to nujno potrebno za otrokovo korist. V primeru, ko gre za spolno zlorabo ali zanemarjanje otroka, je takšen ukrep neizogiben. Izpostavlja pomembnost ohranjanja stikov s starši, obenem pa svetuje preverjanje, ali je to v otrokovo korist.

Leta 1960 je bil sprejet Zakon o rejništvu. Skupščina SRS je leta 1965 debatirala o rejništvu in prišla do sklepa, da je rejništvo najprimernejša oblika varstva otrok, ki ne morejo živeti pri svojih starših (Knehtl 1989, 60).

Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD) (Uradni list RS št.110/2002), ki je stopil v veljavo leta 2003, v 1. odstavku 2. člena poudarja, da je rejništvo posebna oblika vzgoje in varstva otrok, ki so nameščeni v rejniško družino na podlagi zakona, ki ureja družinska razmerja ali drugega zakona in je namenjeno otrokom, ki začasno ne morejo prebivati v biološki družini.

Čacinovič Vogrinčič (2006, 101–103) poudari, da gre pri rejništvu za projektno skupino, ki vzdržuje sodelovanje med matično družino, rejniško družino, centrom za socialno delo in rejncem. Projektna skupina je oblikovana za vsakega otroka posebej. Pomembno je, da matična in rejniška družina v projektni skupini sodelujeta že od

začetka, da lahko ustvarijo medsebojno sodelovanje v delovnem odnosu. Projektna skupina je zgled in nudi podporo matični družini. Rejništvo je definirano kot začasen ukrep za otroka, ki mu družina ne more zagotoviti varnosti in rasti, zato je dobrodošla pomoč rejniške družine matični družini, saj lahko pripomore k spremembam v majhnih korakih.

### **3.2 Zgodovina rejništva v Sloveniji**

Otrokom, ki so bili zapuščeni, so pozornost namenili šele v 18. stoletju in se posvetili temu problemu. Kot prve so bile znane sirotišnice, ki so bile v slabem stanju. Redki otroci so zahajali k drugim družinam, da bi le te pazile na njih. V 18. stoletju je bila stopnja umrljivosti otrok zelo visoka (Cvetko et al. 2011, 246). Beseda 'rejništvo' je bila prvič omenjena v Laibache Zeitung leta 1906, kjer je govora o otrokih, ki so jih nameščali v nadomestne družine (Cvetko et al. 2011, 246). Po letu 1922 so ustanovili društvo Otroški in materinski dom kraljice Marije v Ljubljani, ki je ustanovilo tudi Otroški in materinski dom, za katerega so zbirali finančna sredstva. Organizirano rejništvo v Sloveniji se je začelo z oddajanjem otrok v varstvo tujim družinam in posledično z organizacijo rejniške kolonije v Lukovici pri Domžalah, ki jo je organiziralo Ministrstvo za zdravstvo in socialno politiko. Z datumom, 29.11.1926, beležimo odhod prvega otroka v kolonijo v Lukovico. Prebivalci tega predela Slovenije so bili prvi, ki so se začeli ukvarjati z rejništvom. Vse zadeve, ki so bile povezane z rejništvom, je v tistem času urejal poseben pravilnik. V tistem času so bili v rejništvo napoteni otroci stari od enega meseca do treh let. To mejo so sčasoma zvišali, saj so v rejništvo začeli pošiljati tudi otroke stare od treh mesecev do šest let. V tistem času je bil namen rejništva, da so poskušali razbremeniti otroške domove. Otroški domovi so imeli nalogo, da so kontrolirali delo rejnic. Le te so morale skrbeti za otrokovo dobro prehrano, obleko in dostojno ležišče (Rozman 1999, 8).

Takratna Socialistična republika je po drugi svetovni vojni rejništvo opredelila kot posebno obliko varstva in zaščite otrok, katero je kontrolirala država. V drugih

jugoslovanskih republikah so ustanavljali sirotišnice in ustanove za oskrbo otrok, Slovenija pa je bila republika, ki je zagovarjala družine, ki so skrbeli za ranljive otroke (Cvetko et al. 2011, 246).

Tomčeva (2004) pravi, da se je zaradi prepričanja o socialni pravičnosti družbe odnos države do vprašanja rejništva močno spremenil. Država ni posvečala rejništvu toliko pozornosti. Zdravstveni delavci so nastopili proti takšnemu pogledu na rejništvo, vendar žal niso ničesar spremenili. Sledilo je obdobje »črne reje«. To je bilo obdobje, ko so starši prostovoljno oddajali svoje otroke na kmetije, da so tam zgolj delali. Za to delo niso prejeli plačila. To je vplivalo na slab prizvok rejništva, ki velja še v današnjem času (Cvetko et al. 2011, 247).

Z ustanavljanjem CSD-jev, se je rejništvo pričelo znova urejati. Nameščenje otrok iz cele Slovenije v Domžale je povzročalo veliko težav. Težave jim je povzročal nadzor otrok in rejniških družin, a sčasoma so to zmedo uredili. Leta 1976 je bil sprejet Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki je vplival na kakovost pri izbiranju rejniških družin. Leta 2003 so v Republiki Sloveniji sprejeli zakon o izvajanju rejniške dejavnosti in pravilnik o pogojih in postopkih za izvajanje Zakona o izvajanju rejniške dejavnosti. Prva nevladna organizacija, ki je bila ustanovljena na tem področju, je Društvo rejnikov in rejnic Domžale. Dejavno je od leta 1980. Skrbi za kakovostno izvajanje rejništva in srečanja rejniških družin. Po letu 1990 so pričela nastajati tudi društva drugod po Sloveniji, ki so se med seboj povezovala (Tomec 2012, 19–20).

### **3.3 Rejniška družina**

Rejniškim družinam se reče družina zgolj zaradi tega, ker v njej živijo rejenci in rejniki, ki se poskušajo po najboljših močeh tako obnašati. Rejniki gojijo osebni odnos do otrok kot starši. Zavedati se morajo, da niso starši, saj jim nihče starševstva ni dal. Pravno med njimi ni družinskih vezi. Družina rečemo zato, ker se poudarijo prizadevanja in odnosi med posameznimi člani – stil življenja (Berglez 2005, 45).

2.člen ZIRD pravi, da je rejniška družina družina, v kateri se izvaja rejniška dejavnost. Sestavljajo jo rejnik in vse osebe, ki živijo z rejnikom (Uradni list RS št. 109/2012).

Rejniška družina ima vlogo soustvarjalcev pri opori otroku, ki ga vzamejo v vzgojo in varstvo. Kot sodelavci CSD-jev morajo biti strokovno podkovani, da lahko otroku nudijo dobre izkušnje, da ga sprejmejo, socialno krepijo in mu dajo izkušnjo spoštovanja, skrbi in zanimanja. Kljub temu, da so rejniki izobraženi, včasih pride do situacij, v katerih ne znajo pomagati, zato zaprosijo pomoč. Rejniška družina je tudi sodelavka z matično družino (Čačinovič Vogrinčič 2006, 110).

Rejniška in matična družina se glede funkcioniranja razlikujeta. Matična družina otroku narekuje, da naj bo svoboden in da mu ni treba upoštevati družbenih pravil, ampak je važno le, da bo zadovoljen. Rejniška družina uči otrok reda in discipliniranja ter upoštevanja pravil, čeprav jih to včasih privede do nezadovoljstva. Matična družina torej otroka uči, da je važno, da se dobro počutiš, medtem ko rejniška družina uči ravno obratno. Zagovarja delo in trud, saj le tako pride do dosežkov, čeprav bo včasih za to potrebno tudi trpeti. Otrok je med tema dvema družinama velikokrat v dilemi, saj vsaka zagovarja svoje in mora obema prisluhniti (Mali 1998, 6).

Vstop otroka v rejniško družino predstavlja otroku novo okolje. Najpomembneje je, da matična in rejniška družina med seboj sodelujeta. Rejniški družini sodelovanje predstavlja nekaj najtežjega, saj morajo sodelovati z družino, ki je lahko otroku povzročila gorje (spolna zloraba, fizično ali psihično uničenje, ...). Rejniki so postavljeni pred težko preizkušnjo, saj morajo skleniti partnerstvo z matično družino in jo upoštevati pri vzgoji otrok. Ob tem se začnejo pojavljati negativna čustva rejnikov, kot so zavračanje, odpor. Izraz teh čustev najbolj občutijo rejenci, zato pričnejo kriviti svoje starše in sebe ter se pričnejo smiliti sami sebi (Mali 1998, 8).

### **3.4 Kdo lahko izvaja rejniško dejavnost?**

Rejniško dejavnost lahko izvaja polnoletna oseba, ki ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji, ima zaključeno poklicno oziroma strokovno izobrazbo, razen v

izjemnih primerih, če se glede na vse okoliščine ugotovi, da je to nedvomno v otrokovo korist, lahko rejništvo izvaja oseba, ki ima nižjo izobrazbo od zahtevane (ZIRD, 5.člen) (Uradni list RS št. 109/2012).

Rejniško dejavnost lahko izvaja tudi otrokov sorodnik, če CSD glede na okoliščine posameznega primera ugotovi, da je to za otrokovo korist. Za otrokove sorodnike se po ZIRD štejejo stara mati, stari oče, stric, teta, brat in sestra (ZIRD, 7.člen) (Uradni list RS št. 109/2012).

Rejniške dejavnosti ne more izvajati oseba, ki ji je odvzeta roditeljska pravica; če živi skupaj z osebo, ki ji je odvzeta roditeljska pravica ali z osebo, ki ji je odvzeta poslovna sposobnost; oseba, ki je bila pravnomočno obsojena zaradi naklepnega kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti ali zaradi kaznivega dejanja zoper življenje in telo ter kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost, za katerega se storilec preganja na predlog; oseba, ki živi skupaj z osebo, ki je bila pravnomočno obsojena zaradi naklepnega kaznivega dejanja, ki se preganja po uradni dolžnosti ali zaradi kaznivega dejanja zoper življenje in telo ter kaznivega dejanja zoper spolno nedotakljivost, za katerega se storilec preganja na predlog (ZIRD, 6. člen) (Uradni list RS št. 109/2012).

Ministrstvo, ki je pristojno za družino, letno CSD-jem javlja potrebo po številu rejnic oziroma rejnikov. Centri pošljejo tiste popolne vloge potencialnih rejnikov, za katere menijo, da so primerne za izvajanje rejniške dejavnosti, komisija pa izbrane kandidate pošlje na usposabljanje. Komisija zraven predpisanih pogojev upošteva še (Mali, 2007, 51–52):

- zdravstveno stanje kandidata,
- partnerske odnose v družini,
- vlogo staršev,
- podobo življenjskega prostora in organizacije kandidatove družine,
- osebnostne lastnosti članov družine (osebne in socialne spretnosti),
- odnos do drugačnosti,
- vzgojni stil v družini,

- komunikacijo v družini,
- delovanje v prostem času,
- njihove vrednote,
- socialno mrežo,
- sposobnost reševanja konfliktov,
- ravnanje s čustvi,
- njihove meje,
- njihove travme in tabu teme,
- sposobnost družine vpogleda vase,
- sposobnost samoanalize in ocene načina lastnega funkcioniranja,
- sposobnost prenašanja vstopa »javnosti« v njihovo družino,
- moč za izvajanje rejništva,
- pripravljenost za sodelovanje in učenje ter
- elemente tveganja v tej družini za rejništvo.

Dolžnosti rejnika so, da pripravi družino na prihod otroka; da se trudi za čim hitrejšo prilagoditev otroka v rejnikovem domu in za ustrezno ravnanje vseh članov rejnikove družine z otrokom; da nudi pomoč otroku ob prilagajanju na novo okolje; da otroka pravilno neguje, vzgaja in mu nudi primerno nastanitev, prehrano, obleko in obutev ter šolske in osebne potrebščine; da otroku nudi primerne igrače, osnovne športne pripomočke in druge pripomočke manjše vrednosti za različne aktivnosti; skrbi za krepitev in ohranjanja zdravja otroka ter mu, če je to potrebno, priskrbi ustrezno zdravstveno oskrbo preko izbranega osebnega zdravnika; pridobivanje informacij in sprejemanje odločitev, ki so povezane z otrokovim vsakdanjim življenjem (vpogled v ocene, seznanitev s šolskim uspehom, odhod v šolo v naravi, odhod na počitnice, izbira osebnega zdravnika, seznanitev z informacijami o otrokovem zdravstvenem stanju, ipd.); da zastopa otroka v postopku izdaje osebne izkaznice; da skrbi za otrokov pravilen odnos do učenja in dela in za privzgojitev delovnih navad; skrbi za vključitev otroka v poklicno usposabljanje ali ustrezno zaposlitev; skrbi za izoblikovanje lastne identitete otroka in da pripravi otroka na odhod iz rejniške družine (ZIRD, 25. člen) (Uradni list RS št. 109/2012).

Rejnik se mora zavedati, da z vstopom rejenca v svojo rejniško družino, mora sprejeti tudi njegovo matično družino in posledice iz preteklosti in mu nuditi občutek varnosti. Rejništvo je začasen ukrep, zato mora rejnik biti pripravljen se soočiti tudi z odhodom rejenca.

Dolžnost rejnika je, da omogoča in spodbuja stike med otrokom in starši, razen v primeru, ko so staršem stiki omejeni ali prepovedani na podlagi odločbe pristojnega organa (ZIRD, 26.člen) (uradni list RS št.109/2012).

### **3.5 Namestitev otroka v rejniško družino**

Otrok, ki živi v rejniški družini, je rejenec oziroma rejenka. Razlogi za namestitev otroka v rejniško družino so različni, vendar je za otrokov zdrav razvoj bolje, da vsaj za nekaj časa ne živi z biološko družino. Otrok živi v rejništvu med dvema družinama. Z biološko družino ohranja stike, v rejniški pa se dejansko izobražuje, navezuje stike in osamosvaja. Za prehajanje iz ene v drugo družino otrok potrebuje veliko strokovne pomoči. Rejništvo je za otroka nov začetek, a pomembno se je zavedati, da to za otroka predstavlja stres, saj je ločen od svojih bioloških staršev. Od rejniških staršev je zelo pomembno, da že na začetku ponudijo pomoč in podporo, da se bo le ta zavedal, da je varen in bo lahko spregovoril o svojih čustvih.

Naloga CSD je, da izda odločbo o oddaji otroka v rejništvo, ne izda pa nobene odločbe o namestitvi. Rejniška pogodba, ki nadomešča to pogodbo, pa nastane brez postopkov. Rejnika izbere CSD (Berglez et al. 2008, 17).

Rejniki lahko opravljajo rejniško dejavnost kot poklic, če je to edini poklic. Rejništvo je definirano kot poklic, ki ga lahko rejnik izvaja, le v primeru, če izpolnjuje predpisane pogoje. Vida Berglez (2005, 24) v knjigi *V rejništvu* opisuje pomembne pomanjkljivosti pri izvajanju rejniške dejavnosti kot poklica. Rejniki se za rejništvo ne odločajo zaradi denarja, ampak želijo samo realno plačilo za njihovo delo z otroki in pokrivanje stroškov za otrokovo preživetje. Denarja ne želijo od otrok, ampak od države



pričakujejo pravično plačilo, saj imajo z njo sklenjeno pogodbo. Rejniki si ne želijo obogateti na račun otrok, saj to ni niti možno, saj za svoje plačilo ne dobijo niti minimalne plače. Avtorica poudarja, da se za rejništvo ne odločajo zaradi denarja.

Rejnik vzgaja in skrbi za tujega otroka kot to počnejo vzgojitelji v šolah, vrtcih, domovih in zavodih. Berglezova (2005, 37) meni, da se ji zdi nepravično, da rejenčev sorodnik ne dobiva plačila za izvajanje rejniške dejavnosti. V nekaterih primerih rejenčevi sorodniki skrbijo tudi za tri ali več otrok umrlih sorodnikov in ne morejo zagotoviti sredstev za preživljanje sebe in otrok.

Z namestitvijo otroka v rejniško družino se podre trikotno razmerje, ki je med otrokom, starši in socialnim delavcem, saj se vzpostavi novo razmerje med otrokom, rejniškimi starši in socialnim delavcem na področju rejništva (Bouwkamp in Bouwkamp 2014, 248).

Najpomembneje je, da se starši strinjajo z namestitvijo otroka v rejniško družino, da le ta ne postane žrtev odnosov trikotnega razmerja. Pomembno je, da z namestitvijo otroka v rejniško družino sodelujejo vse strani. To je izvedljivo, če so starši angažirani že od namestitve otroka v rejniško družino, imajo kontakt z otrokom in so zanj odgovorni, vendar v praksi ponavadi ni tako. Rejniški starši morajo biti dober zgled otrokom, da se lahko le-ti dobro počutijo in varno navežejo (Bouwkamp in Bouwkamp 2014, 249).

Kufeldt imenuje sodelovanje z matično družino v rejniški dejavnosti inkluzivno rejništvo. Veliko odgovornost za otrokovo varnost in stalnosti življenja v rejništvu ima stroka. »Vzdrževanje stalnosti stikov otroka z matično družino moramo razumeti kot stalnost vezi in navezanosti in ne nujno skupnega življenja. Zahtevo po najmanjšem možnem posegu v družino razumemo kot zahtevo po najmanjšem možnem posegu v otrokove navezanosti in odnose. To pomeni, da prenesemo te njegove vezi in odnose in navezanosti v kontekst, ki je tako zastavljen, da otroku zagotavlja stabilnost, skrb in varnost. Takemu konceptu je implicitna zahteva, da se v skrb za otroka vključi sodelovanje z biološkimi starši kot prevladujoče načelo dela. To implicitno pomeni tudi potrebo socialnih delavcev, kot nadomestnih skrbnikov, da razvijejo usmerjenost in veččine za delo z biološkimi starši. Na otroka usmerjen pristop pa bo dovolil popolno

prekinitev vezi z biološkimi starši v tistih redkih situacijah, ko te vezi niso v skladu z otrokovimi interesi« (Rakar et.al 2010, 65).

Otrok potrebuje veliko pogovorov z rejniško družino, da bi se začel počutiti kot del nje. Pomembno je, da se mu da dovolj časa za raziskovanje in učenje in omogoči čas za pogovor. Otrok živi med dvema družinama, zato je pomembno, da se otroku nudi tudi podpora in pomoč za življenje z matično družino. Otrok potrebuje potrpežljive sogovornike, ki mu znajo prisluhniti in ga ne obremenjujejo s vprašanji. Otroci imajo možnosti, da spregovorijo o izgubah, žalovanjih, lojalnosti in dvomih. Otrok potrebuje prostor za premislek, da dojame premik iz ene družine v drugo. Ta prostor je pomemben, saj imamo v njem pogovore glede otrokovih željah, čustvih ter o odnosu med obema družinama. Projektna skupina je možnost, s katero otroku omogočimo te pogovore, s katero otroke začutimo. Omogočeno in dovoljeno mu mora biti, da odide k matični družini. Pomembno je, da se otrok zaupa, kako se počuti z obema družinama (Čačinovič Vogrinčič 2006, 107).

Ko pride do razrešitve problema, ki je bil vzrok za rejništvo in so starši sposobni za skrb otroka, se le ti pogosto vrnejo domov. Rejništvo je začasen ukrep, ki pa ponavadi vodi v dolgotrajno rejništvo ali na koncu celo v posvojitev (Berglez et.al 2008, 89).

### **3.6 Socialno delo v rejništvu**

Socialno delo v rejništvu je delo, ki obravnava vse udeležene v rejništvu ali tako imenovana projektna skupina. Socialna služba nudi otroku pomoč, saj si prizadeva, da bi mu bilo bolje kot mu je bilo v matični družini, saj zdaj živi med dvema družinama. Projektna skupina načrtuje prehod otroka iz matične v rejniško družino. Pomembno je, da se pred tem preходом obe družini spoznata. Na srečanju se obe družini predstavita. Socialna delavka vključi v pogovor tudi otroka. Ponavadi prvo spoznavno srečanje poteka v prostorih CSD, saj je to nevtralen prostor, kjer se lahko obe družini osredotočita izključno na pogovor. Temu sledi obisk pri rejniku. Pomembno je, da otroku pustimo dovolj časa, da se poslovijo. Rejenec potrebuje veliko ljubezni, sočutja, še

več kot pa otrok v varnem domu. Rejniki imajo poleg funkcije starševstva še funkcijo sodelavcev CSD. Stalno se morajo dodatno izobraževati in izpopolnjevati. Projektna skupina je dober vir pomoči matični družini. Pomoč stroke in rejniške družine pripomore k izboljšanju socialne krepitve staršev, vendar to poteka postopoma v več korakih (Čačinovič Vogrinčič 2006, 104–106).

Funkcija socialne delavke je, da so pri razrešitvi problema vključeni vsi člani individualne skupine, saj le tako lahko pridejo do zelenih rešitev. To velja predvsem za otroka, ki mu stroka omogoča izkušnjo, da se pogovarjajo z njim, da prispeva svoj prispevek pri oblikovanju rešitev. Funkcija individualne projektne skupine je najti podporo za otroka, da živi z obema družinama kot je mogoče zagotoviti. Sodelovalno delo v individualni projektni skupini sčasoma obrodi dobre izkušnje za sodelovanje. Sodelovanje vseh članov pri otroku vzbudi krepost, saj se o vsem pogovorijo in razrešijo napetosti (Rakar et al. 2010, 71).

A slika v realnosti ni takšna. CSD-ji bi morali omogočati srečanje individualnih skupin večkrat na leto, saj otrok potrebuje dejavno individualno skupino. CSD-ji vedno govorijo, da ne morejo opravljati dela v rejništvu tako kot zahteva stroka, saj enostavno nimajo časa (Rakar et al. 2010, 75).

Naloga CSD je, da se pri pridobivanju novih rejniških družin aktivno vključijo na območje, za katere so pristojni. Vsem zainteresiranim so dolžni predstaviti namen rejništva, pogoje, ki jih morajo izpolnjevati rejniki, postopke pridobitve dovoljenja za izvajanje rejniške dejavnosti ter način dela v rejništvu ter pravice in dolžnosti rejnikov (ZIRD, 29.člen) (Uradni list RS 110/2002).

Dolžnost CSD je, da vsem, ki želijo izvajati rejniško dejavnost, izročijo obrazec vloge iz 8. člena tega ZIRD in jih seznaniti s postopkom za pridobitev dovoljenja. Ko prejme vlogo, CSD postopa v skladu z 11. členom ZIRD (ZIRD, 30. člen) (Uradni list RS 110/2002).

CSD pri pripravi ocene iz 9. člena ZIRD rejnika preveri, preveri njegove motive za odločitev za izvajanje rejniške dejavnosti, pri tem upošteva vse dejavnike, ki bi lahko tako pozitivno kot negativno vplivali na psihosocialni razvoj otroka. CSD pri pripravi

ocene rejnika ugotovi primernost bivalnih pogojev celotne družine, posebej pa prostorov in opreme, namenjen otroku oziroma otrokom, ki bi ga/jih vzeli v rejništvo. CSD pri pripravi ocene rejnika zraven lastnih ugotovitev upošteva tudi morebitna potrdila ali mnenja oziroma priporočila drugih institucij (ZIRD, 31. člen) (Uradni list RS 110/2002).

Kadar otrok po dopolnjenem 18. letu starosti še ostane v rejniški družini zaradi nadaljevanja šolanja, je dolžnost CSD otroka in CSD rejnika, da pred podaljšanjem rejniške pogodbe v skladu z ZIRD, skupaj z otrokom in rejnikom ugotovijo, da je nadaljnje bivanje otroka v rejniški družini v korist otroka (ZIRD, 40. člen) (Uradni list RS 110/2002).

Če pa pride do odločitve, da se za določenega otroka rejništvo zaključi, je naloga CSD, da na odhod pripravi otroka, rejniško družino in biološko družino (ZIRD, 41.člen) (Uradni list RS 110/2002).

## 4. NAVEZANOST IN BOG

### 4.1 Krščanski Bog in teorija navezanosti

Vera v monoteističnih religijah je opredeljena z odnosom do osebnega Boga. Ljubeče doživljanje Boga vernikom pomaga pri reševanju vsakodnevnih problemov (Erzar in Kompan Erzar 2011, 231).

Vera v osebnega Boga nudi verniku vzpostavitev osebnega in interaktivnega odnosa. Izhodišče za teorijo navezanosti pa predstavlja verovanje v osebnega Boga. Opisano velja za Boga v judovski-krščanski tradiciji. Krščanski Bog ustreza konceptu varne osebe navezanosti (Simonič 2006, 129).

Božja ljubezen, ki je izkazovana ljudem v veri, lahko primerjamo med staršem in otrokom. Odnos Boga do verujočega človeka omogoča, da se verujoči v tem odnosu počuti varnega, navezanega in v temu odnosu zaupa. Podoba Boga ima značilnosti starša. Bog ščiti posameznika pred nevarnostmi in sovražniki, ga razume, Bog je zanesljiv, odprtih rok, je vsemogočen in vedno na voljo. Umik Boga vzbuja pri človeku občutek zapuščenosti in stiske. Stiska in občutek Božje odmaknjenosti sta povezana z zaupanjem in iskanjem opore v Bogu. Iz tega lahko sklepamo, da podoba Boga nima neke enostavne vloge tolažbe, kakor tudi odnos navezanosti ni odnos namišljene varnosti ali popolne prisotnosti skrbnika, ampak gre za odnos iskanja stika in čustvene uglašenosti. Izkušnja Božje odmaknjenosti v krščanstvu zasledimo v Mt 27,46: »Moj Bog, moj Bog, zakaj si me zapustil«. Bog je prisoten vsepovsod, a verniki se mu najbolj približajo v molitvi ali pogovoru z Njim. Občutek Božje odsotnosti povzroča podobne odzive kot ločitev od osebe navezanosti ali izguba te osebe. Podobe o Bogu otroka so podobne odraslim. Podobnost je v tem, da otroci Boga dojemajo kot ljubečo osebo in osebo, ki ji lahko zaupajo, kar kaže na varno navezanost. Dojemajo pa ga lahko kot nedoslednega in oddaljenega v nebesih, kar kaže na nevarno navezanost (Cvetek 2011, 232–233).

Bog je oseba, ki združuje materinske in očetovske lastnosti, saj predstavlja osebo navezanosti. Bog je tisti, ki je močnejši in pametnejši. Gre za lastnosti, ki ju otrok doživlja tudi pri svojih starših (Simonič 2006, 130).

Tako kot poznamo tipe navezanosti med otrokom in skrbnikom, tako obstajajo tudi štirje tipi navezanosti med posameznikom in Bogom. Posamezniki, ki so varno navezani na Boga, se aktivno soočijo s težavami in zaupajo v božjo ljubezen, božjo pomoč in varstvo. Takšni posamezniki v soočanju s težavami vključijo tudi duhovščino ter člane skupnosti, da mu nudijo pomoč. Izogibajoče navezani verniki verjamejo v oddaljenost Boga in verjamejo, da Bog ima ali pa ima zelo časa za posvečanje njihovim težavam. Imajo občutek, da se Bog ne zmeni zanje in da jih ne mara. Značilnost izogibajoče verujočih posameznikov je, da verujejo v Boga, ki je oddaljen. Pri njih je večinoma prisotno religiozno nezadovoljstvo, ki se kaže v obliki jeze na Boga in spraševanje o smislu verovanja. Ambivalentno navezani posamezniki verujejo v Boga, ki je nestanoviten. Ti posamezniki večkrat odlagajo z razrešitvami težav. Pri razrešitvi težav so lahko popolnoma odvisni od božje pomoči in se zanašajo nanj. Takšni posamezniki pogosto postavljajo vprašanja Bogu o dogodkih, prosijo za čudež in se pogajajo z njim. Božjo naklonjenost skušajo pridobiti z opravljanjem dobrih del. Navezovanja stika z Bogom skušajo ohranjati preko duhovščine in članov skupnosti. Dezorganizirano navezani posamezniki so v stiku z Bogom zmedeni, hkrati ga zavračajo in prosijo za pomoč. V tem tipu navezanosti je prisotnega veliko strahu. Odnos je zaznamovan z napačnimi predstavami o Bogu, versko prepričanje pa lahko temelji na verskih resnicah iz drugih sekt in verstev (Simonič 2006, 131–132).

## **4.2 Verska vzgoja**

Mati prične z vzgojo otroka že, ko še je ta v njenem telesu. Z otrokom komunicira in mu daje nasvete. Molitev staršev, ki molijo za otroka, ki še ni rojen, ima močan vpliv na oba. Oblikuje se pozitivna samopodoba in vpliva na versko vzgojo otroka. Da lahko starši soočijo otroka z vero, morajo sami verovati v Boga. Pomembno je, da otroka čimprej soočimo z vero, saj le ta temelji na verski izkušnji. Če je vernost staršev v družini prisotna, potem lahko otrok dokaj hitro v otroštvu poveže verske izkušnje z

Bogom. Mati je prva oseba, ki v otrokovo življenje prinaša občutek svetosti. Otrok se mora zavedati, da mu mati ne more biti vedno na voljo, saj ima še druge obveznosti, zato otrok dobi upanje, da nekje obstaja nekdo, ki mu bo vedno na razpolago (Klevišar 1993, 7–9).

Starši bi morali otroke vzgajati tako, da bi med njimi vladali dobri medsebojni odnosi. V Svetem pismu je napisana zgodba o odnosu med bratoma Kajnom in Abelom, kjer je bil Kajn zaznamovan s sovraštvom zaradi zavisti. Ta zgodba se je končala tragično, saj je Kajn umoril Abela. Pomembno je, da starši pri vzgoji med otroki ne delajo razlik in da skrbijo za vzdušje, da se otroci počutijo sprejete v družini. V današnjem času nekateri starši skrbijo za pogovore z otroki v obliki molitve z namenom, da bodo otroci v prihodnje sposobni sami urejati medsebojne odnose. Zlo pretresa družine od začetka in je prisotno celo življenje. V družinah vzbuja bolečine lakomnost in nečistost. Blagoslov za vsako družino je, da bratje in sestre ohranjajo medsebojne stike po smrti svojih staršev (Kaštrun 2007, 166).

Strokovnjaki so raziskovali načine spoprijemanja z religijo in odkrili različne sloge. Odkrili so samousmerjevalni slog, kjer je posameznik dejaven sam in ni v božji odvisnosti. V odlagalnem slogu posameznik ni dejaven in čaka na božjo pomoč pri razrešitvi primera. Pri sodelovalnem slogu je Bog vključen v vzajemni proces razreševanja težav. Ti stili so povezani tudi z načinom vzpostavljanja odnosov, ki temeljijo na odnosih med starši in otrokom v njegovem otroštvu (navezanosti) (Cvetek 2009, 332–333).

Ponavadi je pri starših prisoten strah, ki jih ovira, da bi govorili z otroki o molitvi. Obstaja pravilo, kjer se starši morajo dogovoriti na kakšen način bodo molili. To pravilo vsebuje najprej govor matere, nato očeta ali obratno in na koncu še skupni govor. Govoru sledi čudenje in molk. Molitev ima izvor v globini eksistence, zato ima molk takšen vpliv na otroka, da mu vzbudi čutenje, da je sedanost več kot le del narave, kar kliče k Bogu. Pomembno je ravnanje staršev, da na primer otroku na koncu igre rečejo, da so za trenutek tiho. Najgloblji izraz pri ljudeh sta prošnja in zahvala. Mogoče sta za starše to najtežji obliki, saj povzročita starševsko priznanje nemoči. Pomembna je pristnost prošenj. Pri molitvi je pomembno, da je omejena na meje razuma in čustev.

Starši se vsak dan pogovarjajo z otrokom, tako mora tudi oblikovati na svoj način pogovor z Bogom preko molitve (Busslinger-Simmen, Merz-Widmer in Oser-Lager 1989, 88–90).

Bog prične nagovarjati srce otrok zelo hitro. Otrok je že po naravi religiozno bitje. Razodevanje Boga otrokom ni odvisno od starosti otroka, saj je Božja ljubezen tista, ki je vedno prisotna in ni vezana na dobe odraščanja. Pri otrokovi starosti dveh ali treh let je najbolj izrazito raziskovanje in zanimanje pri otroku, ki v kasnejši starosti otroka ni več tako izrazito. Verska resnost je pri otroku prisotna med starostjo šestih in sedmih let. Avtor knjige *Bog v življenju družine* Godfried Danneels (1999, 67–68) pravi, da je med starostjo enajst in dvanajst let prisotno neko duhovno poletje, kjer je prisotno otrokovo uživanje sreče. Cerkev je posledično v moči svetne modrosti, ki izhaja iz izkušnje, povezala prvo sveto obhajilo in birmo z duhovnimi dobami otrokovega odraščanja.

Otrok posnema in ponavlja vzorce vedenja po svojih starših. Otrok ne ve, kaj pomeni moliti, zato ponavlja vse za drugimi, saj jim želi biti podoben in delati iste stvari kot oni. Pomembno je, da člani družine pritegnejo otroka k molitvi. Otrokom je potrebno uvesti navado, da moli sam, saj molitev ni omejena na starost. Otroci, ki so brez staršev (npr. v rejništvu), jim je molitev otežena. Dar vere tem otrokom ni onemogočen, saj se dar vere posreduje tudi brez posrednikov. Vsak posameznik je deležen vernega življenja in ni obsojen na brezverno življenje (Danneels 1997, 93).



## SKLEP

Za vsakega posameznika je družina zelo pomembna, saj se znotraj družine oblikuje otrokova identiteta. Za otrokov razvoj so najpomembnejši odnosi znotraj družine. Vsak otrok si zasluži, da živi z biološkimi starši. Prvi stik, ko pride otrok na svet, ima s svojo biološko družino. Znotraj nje se izoblikuje in izraža svoja čustva. Znotraj družine se oblikuje vzorec navezanosti otrok - starš. Največji vpliv na vzorec navezanosti otroka od staršev ima mati, čeprav je tudi oče tisti, ki ga je potrebno upoštevati, vendar ima v primerjavi z materjo manjši vpliv.

Družina pa ni vedno takšna, ki bi otroku nudila toplino, razvoj in varnost. Ko za otroka s strani primarnih staršev ni primerno poskrbljeno, ga CSD namesti v rejniško družino. Rejniške družine so nadomestne družine, ki poskrbijo za otroke, za katere biološki starši, zaradi takšnih in drugačnih razlogov ne zmorejo več skrbeti. Med te razloge se uvrščajo nasilje, zanemarjanje, zlorabe, alkoholizem, prepiri, bolezni. Z namestitvijo otroka v rejniško družino, mora CSD omogočiti, da se ima otrok od svoje biološke družine čas posloviti. Rejniška družina je pomembna za rejenca, saj mu skuša pomagati, da si otrok opomore od izgube biološke družine in pri ponovni vzpostavitvi graditve novega načina življenja in navezanosti. Otroku morajo omogočiti zdrav odnos, izobraževanje in osebno rast. Rejniške družine prevzamejo s sprejemom otroka v rejništvo veliko odgovornost, saj morajo prevzeti skrb za otroka in omogočiti varnost ter pridobivanje novih pozitivnih izkušenj. S tem delom smo skušali predstaviti, da se lahko otrokova ne-varna navezanost v primarni družini v rejniški družini spremeni v varno in obratno.

Kakšen odnos bo posameznik razvil v odnosu do Boga se razvije v primarnem okolju. Kakor se lahko otrok naveže na skrbnika, tako se lahko naveže tudi na Boga, ki mu predstavlja objekt navezanosti. Kot poznamo vrste navezanosti med otrokom in starši, tako se posameznik varno ali nevarno naveže na Boga. V veri ljudje najdemo tolažbo, v odnosu z Bogom pa najvišjo stopnjo odrešenja. Zlasti pomembna je za rejniške otroke, ko so nameščeni v rejniško družino in občutijo manjvrednost.

V rejništvo prihajajo otroci z velikimi težavami. Za rejence bi bilo zelo koristno, da bi z namestitvijo v rejništvo imeli zagotovljeno psihoterapevtsko pomoč, ki bi jo morali skupaj z rejniki obvezno obiskovati določen čas, saj bi se s pomočjo le-te še lažje navezali na skrbnike.

## **POVZETEK**

V diplomskem seminarskem delu je opisan razvoj teorije navezanosti znotraj biološke družine in njen pomen v rejništvu.

V prvem delu diplomskega seminarskega dela je avtorica opisala definicije družine raznih avtorjev. Za otroka je zelo pomembna vzgoja, na katero imajo največji vpliv otrokovi skrbniki, saj se otroci od njih največ naučijo. Opredelila je pomen čustev in odnosov v družini ter potek komunikacije med družinskimi člani. Govora je tudi o travmi otroka v otroštvu.

V drugem delu diplomskega seminarskega dela je avtorica opisala teorijo navezanosti in njene oblike. Osredotočila se je na pomen navezanosti, faze in na razvoj navezanosti v letih odraščanja. Opredelila je materin in očetov vpliv na razvoj navezanosti ter prenašanje vrste navezanosti iz roda v rod.

V tretjem delu diplomskega seminarskega dela je vsebina namenjena definicijam rejništva in razvoju rejništva v Sloveniji. Opisana je tudi vloga rejniške družine. Avtorica se je posvetila opisu oseb, ki lahko izvajajo rejniško dejavnost in poteku namestitve otroka v rejniško družino. Omenila je tudi funkcijo centra za socialno delo ob spremljanju namestitve otroka v rejništvo.

V četrtem delu diplomskega seminarskega dela je opisana navezanost med Bogom in človekom. Tukaj vidimo, da Bog človeka nikoli ne zapusti, saj mu je vedno na voljo, človek pa z njim vzpostavlja odnose navezanosti. Temelji za te odnose so položeni z razvojem navezanosti, ki jo otrok vzpostavlja v otroštvu s svojimi starši ali skrbniki. V tem kontekstu poteka tudi verska vzgoja otrok, ki se mora začeti že zgodaj v otroštvu.

**Ključne besede:** družina, rejništvo, rejnik, rejnec, navezanost, Bog, verska vzgoja

## **DIE ZUSAMMENFASSUNG**

Der theoretische Teil dieser Diplom-Arbeit widmet sich der Verbundenheit zur biologischen Herkunft und ihre Bedeutung in die Pflegefamilie.

Im ersten Teil dieser Diplom-Seminar-Arbeit beschreibt die Autorin verschiedene Definitionen unterschiedlicher Autoren. Für Kinder ist die Erziehung essenziell. Auf diese haben Erziehungsberichtigte den größten, da die Kinder von ihnen am meisten lernen. Sie identifiziert die Bedeutung von Emotionen und Beziehungen innerhalb der Familie und des Fortschritts der Kommunikation zwischen einzelnen Familienmitgliedern. Die Rede ist auch vom Trauma des Kindes in der Kindheit.

Im zweiten Teil der Diplom-Seminar-Arbeit widmet sich die Autorin der Bindung zu den Pflegeeltern und der Bindungsform. Der Fokus liegt dabei auf der Bedeutung der Bindung, auf den einzelnen Bindungsphasen und auf der Entwicklung der Bindung in den Jahren des Erwachsenwerdens. Sie identifiziert den Einfluss der Mutter und des Vaters auf die Entwicklung der Bindung sowie die Übertragung der Bindungsart auf die Nachfolgenerationen.

Im Dritten Teil der Diplom-Seminar-Arbeit ist Inhalt der Definition von Pflegefamilien und die Entwicklung von Pflegefamilien in Slowenien. Beschrieben wird auch die Rolle der Pflegefamilien. Die Autorin widmet sich der Beschreibung von Personen, denen es erlaubt ist Pflegefälle zu übernehmen und den Prozesse bis zur Pflegefamilien für das Kind zu begleiten. Sie erwähnt auch Funktion des Sozialarbeitszentrums beim Überwachen der Platzierung des Kindes in Pflegefamilien.

Im vierten Teil der Diplom-Seminar-Arbeit wird die Bindung zwischen Gott und den Menschen näher beschrieben. An der Stelle ist zu erkennen, dass Gott einen Menschen

niemals verlässt, aber er immer für ihn verfügbar ist, und ein Mensch, stellt Haltung des Zuhörs mit ihm her. Grundlagen werden hinter dieser Haltung mit Entwicklung des Zuhörs niedergelegt, das, das ein Kind mit seinen Eltern oder Pflegeeltern in der Kindheit herstellt. In diesen Zusammenhang muss die religiöse Erziehung bereits in frühere Kindheit beginnen.

**Die Schlüsselworte:** Die Familie, die Pflege, das Pflegekind, die Bindung, der Gott, die religiöse Erziehung

## REFERENCE

Bergant, Milica. 1981. *Družina-zakon-ljubezen na razpotjih*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Navaja Majda Pšunder, *Kaj bi učitelji in starši še lahko vedeli?*, 9. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo, 1998.

Berglez, Vida. 2005. *V rejništvu ali Kako se kaže spoštovanje do rejencev in rejenk, rejnikov in rejnic in koliko se ceni delo slednjih*. Maribor: Družina Berglez.

Berglez, Vida, Viktorija Bevc, Tone Dolčič, Darja Lah, Darjan Lampič, Natalija Markač, Matic Munc, Lidija Muršič, Tomaž Perpar, Betka Škerlak in Maja Škerlak. 2008. Rejniška pogodba in razmerja ter odnosi, ki nastajajo v zvezi z njo. V: Vida Berglez, ur. *Otrokova varnost v sistemu skrbi za otroke, ki ne morejo živeti pri starših*, 15 – 16. Hoče: Združenje MOČ za zaščito otrok.

Berglez, Vida, Viktorija Bevc, Tone Dolčič, Darja Lah, Darjan Lampič, Natalija Markač, Matic Munc, Lidija Muršič, Tomaž Perpar, Betka Škerlak in Maja Škerlak. 2008. Kakovost delovanja CSD na področju rejništva. V: Vida Berglez, ur. *Otrokova varnost v sistemu skrbi za otroke, ki ne morejo živeti pri starših*, 89. Hoče: Združenje MOČ za zaščito otrok.

Bouwkamp Roel, in Sonja Bouwkamp. 2014. *Blizu doma: Priročnik za delo z družinami. Ravnanje z interakcijskimi vzorci v družini, pri procesih podpore in pomoči ter na področjih psihosocialnega dela*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete: Pedagoška fakulteta, Inštitut za družinsko terapijo.

Busslinger-Simmen, Helen, Vreni Merz-Widmer in R. Merz Widmer. 1989. *Otrok se ob starših srečuje z Bogom*. Ljubljana: Katehetski center.

Bowlby, John. 1969. *Attachment and loss. Zv. 1, Attachment*. New York: Basic Books.

Bowlby, John. 1973. *Attachment and loss. Zv. 3, Loss, sadness and depression*. New York: Basic Books.

Bowlby, John. 1980. *Attachment and loss. Zv. 2, Separation, anxiety and anger*. New York: Basic Books.

Cugmas, Zlatka. 1998. *Bodi z menoj mami: razvoj razvoj otrokove navezanosti*. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.

Cugmas, Zlatka. 2001. Nova spoznanja o vlogi staršev pri razvoju otrokove navezanosti. *Psihološka obzorja* 10, št. 2:51 – 66.

Cugmas, Zlatka. 2003. *Narisa sem sonce zate: izbrana poglavja o razvoju otrokove navezanosti in samozaznave*. Ljubljana: Center za psihodiagnostična sredstva.

Cvetek, Robert. 2009. *Bolečina preteklosti: Travma, medosebni odnosi, družina, terapija*. Celje: Društvo Mohorjeva družba, Celjska Mohorjeva družba.

Cvetko, Ešli, Anja Ferlin, Tamara Lah, Lea Mikša in Špela Pucelj. 2011. Socialni pedagog in rejništvo. *Socialna pedagogika* 15, št. 3:243-266.

Čaćinovič Vogrinčič, Gabi. 1991. *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Višja šola za socialne delavce v Ljubljani.

Čaćinovič Vogrinčič, Gabi. 2006. *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Danneels, Godfried. 1999. *Bog v življenju družine*. Ljubljana: Salve.

Erzar, Tomaž. 2007. *Duševne motnje: psihopatologija v zakonski in družinski terapiji*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Erzar Tomaž, in Katarina Kompan Erzar. 2011. *Teorija navezanosti*. Celje: Celjska Mohorjeva družba.

Gomezel Anita, in Alenka Kobalt. 2012. Vpliv družine na mladostnikovo identiteto. *Socialna pedagogika* 16, št. 4:323-355.

Gostečnik, Christian. 2002. *Sodobna psihoanaliza*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Kastrun, Danijel. 2007. *Božja ljubezen v družini*. Ljubljana: Družina.

Klevišar, Metka. 1993. *Verska vzgoja otrok: od rojstva do 15. leta*. Ljubljana: Katehetski center, Knjižice.

Knehtl, Majda. 1989. Rejništvo slušno prizadetih otrok, kot sestavni del rehabilitacije. *Rejniški glasnik*, št. 6:57 – 64.

Kompan Erzar, Lia Katarina. 2003. *Skrita moč družine*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Kompan Erzar, Katarina. 2006. *Ljubezen umije spomin*. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut.

Kompan Erzar, Katarina, Tatjana Rožič in Barbara Simonič. 2011. Vloga in pomen navezanosti pri razvoju otrok v nadomestnih družinah. *Socialno delo* 2, št. 50:103 – 111.

»Konvencija združenih narodov o otrokovih pravicah.« V: *Uradni list SFRJ*, št. 15/90. 20. novembra 1989.

[Http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja\\_politika/CP/Zbornik/I. CRC - Konvencija o otrokovih pravicah.pdf](http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/CP/Zbornik/I_CRC_-_Konvencija_o_otrokovih_pravicah.pdf)

(pridobljeno 5. junija 2016).



Kos – Mikuš, Anica. 1979. *Individualne razlike v temperamentu in razvoju*. Ljubljana: DDU UNIVERZUM.

Mali, Maksimiljana. 2007. Izkušnje komisije za izbor kandidatev za izvajanje rejništva. *Rejniški glasnik*, št. 46:43 – 57.

Mali, Maksimiljana. 2008. Biološka in rejniška družina, kot družini v partnerskem odnosu. *Rejniški glasnik*, št. 36:8 – 9.

Mali, Maksimiljana. 2008. Odnos med matično in rejniško družino. *Rejniški glasnik*, št. 36:3 – 13.

McGoldrick, Monika. 1995. *You can go Home again*. New York, London: N.N. Norton & Company. Navaja Lia Katarina Kompan Erzar, *Skrita moč družine*, 31-32. Ljubljana: Brat Frančišek in Frančiškanski družinski inštitut, 2003.

Oravec, Robert. 1999. Razvojne dimenzije travme. *Psihološka obzorja* 8, št. 1:77 – 91.

Pšunder, Majda. 1998. *Kaj bi učitelji in starši še lahko vedeli?* Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Rakar, Tatjana, Gabi Čacinovič Vogrinčič, Darja Zaviršek, Ružica Boškić, Urban Boljka, Simona Smolej, Ana Marija Sobočan, Špela Urh, Polona Dremelj, Barbara Kobal, Mateja Jagode, Vid Žiberna in Nadja Kovač. 2010. *Postopki, organizacija in standardi na področju rejništva*. Ljubljana: MDDSZ, Direktorat za družino.

Rozman, Vlasta. »Rejenci odhajajo večkrat.« *Revija Mama*, št. 21, 1999, 8.

Satir, Virginia. 1995. *Družina za naš čas*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Siegel, Daniel. 1999. *The developing mind*. New York: Guilford. Navaja Katarina Kompan Erzar, *Ljubezen umije spomin*, 26-27. Ljubljana, Celje: Brat Frančišek, Frančiškanski družinski inštitut in Celjska Mohorjeva družba, 2006.

Simonič, Barbara. 2006. Antropološko-psihološke in teološke osnove prenašanja vrednot: zgodnja navezanost na starše in temelji religioznosti. *Bogoslovni vestnik* 66, št. 1:123 – 136.

Simonič, Barbara, Gabrijela Gojznicar, Robert Cvetek, Luka Mavrič, Janez Sečnik in Vesna Janežič. 2007. Religija kot vir pomoči pri soočanju s stresnimi in travmatičnimi dogodki. *Bogoslovni vestnik* 67, št. 2:261 – 280.

Tomec, M. 2004. *Kratek oris razvoja rejništva in njegova organiziranost danes v Centru za socialno delo Domžale. Neobjavljeno delo*. Navajajo Cvetko Ešli, Anja Ferlin, Tamara Lah, Lea Mikša in Špela Pucelj, Socialni pedagog in rejništvo, 30. *Socialna pedagogika* 15, št. 3:243-266, 2011.

Tomec, Marta. 2012. *Kaljenje, Bilten skupnosti CSD Slovenije*, št. 11:18 – 20.

Tomori, Martina. 1994. *Knjiga o družini*. Ljubljana: EWO.

»Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD).« V: *Uradni list RS*, št. 110/2002. 27. novembra 2002. [Http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3400](http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3400) (pridobljeno 5. junija 2016).

»Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti (ZIRD).« V: *Uradni list RS*, št. 109/2012. 28. decembra 2012. [Https://www.uradni-list.si/1/content?id=111449](https://www.uradni-list.si/1/content?id=111449) (pridobljeno 5. junija 2016).

Žerovnik, Angelca. 1996. *Pedagogika družinskega ognjišča*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.